

Número 11 · Estiu 2025 · Gratuït

SOM RURALES

Revista de la pagesia i la ramaderia de Ponent

Regar o morir (en l'intent).

Veus expertes: Javier Retana.

Les grans empreses s'emporten el pastís de la PAC.

Els anhels d'un turisme que vol aixecar el vol a contracorrent.

La prevenció fa caure els robatoris a les explotacions agràries.

Entrevista als líders nacionals d'UP, JARC, ASAJA i Gremi de la Pagesia.

De les antigues fassines a la producció artesana de licors, un sector ressuscitat.

Els altaveus més influents del món rural.

El boom de la poma al secà garriguenc.

FOTO: Albert González

EQUIP

SOMRURALS

Coordinació:

Francesc Florensa

Redacció:

Albert González

Miquel Andreu

Xavier Franch

Disseny gràfic:

Adrià Martí

Fotografia:

Albert González

Xavi Minguella

Correcció:

Roger Berengué

Departament comercial:

Francesc Florensa

Antonio Moriana

President:

Emili Farré

Imprimeix:

GRAFIX DIGITAL

Av. Mediterrània, 34 P. I. Golparc

25241 GOLMÉS (Lleida)

Dipòsit legal

L-717-2022

Edita:

Associació Cultural Garriguena

de Comunicacions

C/ Nou, 2 · 25400

LES BORGES BLANQUES

Telèfon: 973 14 24 20

somgarrigues@somgarrigues.cat

Reconeixements:

Millor publicació de premsa
no diària (APPEC, 2024)

Amb el suport de:

(≡) ACPC

Associació Catalana
de la Premsa Comarcal

Generalitat de Catalunya
**Departament
de la Presidència**

SUMARI

VEUS EXPERTES

Escriu Javier Retana.

Pàgines

8-11

REPORTATGE

El relat homogenic en favor del
regadiu i de la seva modernització
té els seus detractors. Coneguem els
principals arguments.

Pàgines

12-19

REPORTATGE

Les grans empreses i cooperatives tornen a
figurar al capdavant de les ajudes de la PAC.

Pàgines

22-23

REPORTATGE

El turisme ornitològic no
acaba d'arrencar el vol als
secans de Lleida, on encara hi
ha molt poca oferta.

Pàgines

24-29

REPORTATGE

La xifra de robatoris en l'entorn rural ha baixat
enguany gràcies a les mesures de prevenció.

Pàgines

30-31

PUNT DE VISTA

Òpera a les venes, una superproducció
local que reivindica el canal d'Urgell.

Pàgines

32-33

ENTREVISTA

Organitzem una conversa amb els
líders nacionals de les quatre principals
organitzacions agràries catalanes.

Pàgines

37-41

REPORTATGE

Els petits obradors de licors
i destil·lats sorgeixen com
a hereus de les antigues
fassines municipals.

Pàgines

42-47

REPORTATGE

Coneixem un grapat d'influencers que
reivindiquen l'activitat agrària, el
món rural i viure a Ponent.

Pàgines

49-52

VINTAGE

Entre els seixanta i els vuitanta, les
Garrigues de secà van viure una eclosió
de plantacions de pomera influïdes per
l'impuls de la plana.

Pàgines

58-62

NOTÍCIES

Resum de fets de l'actualitat
agroramadera dels últims
tres mesos.

Pàgines

53-55

La lluita antropocèntrica

L'ésser humà sembla obstinat a convertir la seva existència en una lluita contra-natura, en el seu sentit més literal.

L'antropocentrisme és la perspectiva que situa l'ésser humà i les seves necessitats al centre de l'univers. L'aprofitament dels recursos fins a l'extenuació s'està accelerant per un ritme de consum cada cop més frenètic. Parlem de l'aigua, del sòl, de l'aire...

I paradoxalment, com més els consumim, més els necessitem i més inassolibles es tornen. I tot plegat, en nom d'una rendibilitat econòmica imposada pels mercats internacionals.

Ningú posa en dubte que l'emergència climàtica està provocada per l'home. Però tampoc ningú (quan diem ningú, ens referim a una minoria insignificant) està considerant que el model de vida (de producció i de consum) que estem duent és cada cop més insostenible. Diuen que la natura és sàvia i, possiblement, acabarà amb nosaltres. Sols és qüestió de veure si això passarà més tard o més d'hora.

Sembla que l'ésser humà, des del seu obstinat antropocentrisme, està decidit fermament a portar-ho fins a les últimes conseqüències. Hi ha qui pensa que les conquestes es fan a cop de tecnologia. Tenim un clar exemple amb els projectes de modernització dels regadius agrícoles, que ara es presenten com la salvació davant el canvi climàtic. Però una bona colla de científics adverteixen que, com més embassaments, séquies i sistemes de gota-gota per telecontrol, com més cultius intensius gestionats per grans empreses i fons d'inversió, hi haurà menys biodiversitat i, novament, menys aigua i recursos per a la producció alimentària.

Com si d'una filera de peces de dominó es tractés, aquest *SomRurals* analitza una activitat turística que precisament depèn dels equilibris de l'ecosistema. La rica fauna ornitològica dels secans de Lleida, una de les poques meravelles locals que atreuen l'interès d'especialistes d'arreu del món, està precisament en perill a causa

de l'arribada del regadiu i d'un model d'explotacions agroindustrial amb més pes econòmic.

La posició ideal és la de l'equilibri. I per equilibrar entenem models empresarials i activitats econòmiques que estiguin ajustades a la realitat, a la dels pagesos de tota la vida, a les de les famílies i els seus projectes proporcionats. I en això els consumidors, tant els dels pobles com, sobretot, els de les ciutats, tenen un paper rellevant. Els líders de les organitzacions agràries manifesten la seva decepció per una societat que no valora el que menja. És a dir, busca les millors ofertes als supermercats per poder beure's un cubata extra el cap de setmana. Al final som aquí per un criteri de prioritats.

Per reivindicar els pagesos i els ramaders, la seva feina i el seu model de vida, comptem amb l'ajuda d'aquells que tenen un bon altaveu. En aquest exemplar trobareu un grapat de veus que, a través de canals tan omnipresents com els de les xarxes socials, reivindiquen el món rural. Són els nostres influencers i, lluny dels estereotips i dels discursos buits sense sentit, reclamen més valor a la nostra gastronomia, als nostres productes, al nostre model de producció.

Defensant el nostre model productiu, el dels nostres avantpassats, el de les velles cooperatives agrícoles i fassines, estem defensant una manera d'entendre la vida i el món, respectuosa amb una natura de la qual formem part i que ens pot salvar.

“Orgull del que som, orgull del que ve”

Redacció: Generalitat de Catalunya

Amb passió, formació i responsabilitat es fa créixer el futur del camp. Això és el que busca impulsar la nova campanya del Departament d'Agricultura, Ramaderia, Pesca i Alimentació de la Generalitat de Catalunya, que anima els joves, i als no tant joves, a conèixer l'oferta formativa que tenen les Escoles Agràries i a apostar per un futur vinculat al territori.

Sota el lema **“Orgull del que som, orgull del que ve”**, la campanya posa el focus en la formació agrària com una peça clau per garantir el relleu generacional i impulsar la transformació del sector agroalimentari. Més enllà de prepa-

rar tècnics qualificats, les Escoles Agràries són espais de creixement on es promouen valors fonamentals com la sostenibilitat, l'estima pel territori i la capacitat d'innovar.

La Clàudia, la Zaira, la Carla i l'Àlex en són un bon exemple. Com a estudiants de diferents Escoles Agràries, han triat el món rural com a aposta de futur. Amb energia i passió, formen part d'una nova generació que veu en el sector primari una oportunitat real de desenvolupament i progrés. Aprenen a peu de camp i dins l'aula, amb una formació actualitzada i ajustada a les necessitats del camp català.

Enguany, les 15 Escoles Agràries de Catalunya obren les portes a nous alumnes amb una oferta formativa variada i especialitzada. Programes com la producció ecològica, la ramaderia,

l'enoturisme o la gestió d'empreses agroalimentàries formen part d'un itinerari que vol preparar professionals amb futur, amb vocació i compromesos amb la terra.

El futur del camp es cultiva a les aules d'avui

Encara estàs a temps de cobrir les places lliures que hi ha als cicles formatius de les Escoles Agràries! Tota la informació sobre el procés, requisits i documentació necessària la podràs consultar a al web del Departament.

Amb tu en cada pas

AgroBank, més de 1.100 oficines
i 3.000 especialistes en el teu negoci

Descobreix-ho a
CaixaBank.es

Si tens algú que
t'acompanya,
tot és possible

Tu i jo.

Nosaltres.

LES BORGES BLANQUES

FÒRUM DE L'OLI
D'OLIVA VERGE EXTRA
DE CATALUNYA

PROPERA EDICIÓ

1 D'OCTUBRE
DE 2025

m'agrada!

*les fruites i hortalisses t'ajuden a créixer
amb energia per viure aventures cada dia*

REGIÓ MUNDIAL DE LA GASTRONOMIA
CATALUNYA 2025

Cofinançat per
la Unió Europea

Generalitat
de Catalunya

tethoniii El Govern de

L'agricultura regenerativa podria produir la mateixa quantitat d'aliments que la convencional i, a la llarga, amb un cost econòmic igual o menor

Els resultats d'un projecte d'agricultura regenerativa liderat pel CREAM i gestionat per l'Agència de Gestió d'Ajuts Universitaris i de Recerca mostren com el model pot produir la mateixa quantitat d'aliments i d'una forma més barata que el convencional.

Javier Retana

Investigador del CREAM, catedràtic de la UAB i coordinador del projecte *Regenera.cat*

Cada vegada és més necessari impulsar models que mantinguin un equilibri entre les necessitats del sector agrícola, la natura i l'adaptació a la sequera o a l'augment de temperatura. El model regeneratiu és un exemple d'això, ja que prioritza tècniques que afavoreixen la salut del sòl. La ciència ja ha demostrat que **un sòl més sa pot retenir més carboni atmosfèric i absorbir més aigua, per exemple**. Però, és rendible aquest tipus d'agricultura? Els resultats preliminars del projecte d'agricultura regenerativa *Regenera.cat*, liderat pel CREAM i gestionat per l'Agència de Gestió d'Ajuts Universitaris i de Recerca (AGAUR) que finança el Fons Climàtic del Departament de Territori, Habitatge i Transició Ecològica, mostren com, al contrari del que sol pensar-se, **després d'uns anys inicials i un**

cop es recupera la salut del sòl, aquest model pot produir la mateixa quantitat d'aliments que el convencional i fer-ho amb un cost similar o, en alguns casos, de forma més barata, per exemple, el cas de la producció de carbassons a l'horta, ha regis-

trat un estalvi de més del 30% en regeneratiu.

Les dades se n'han obtingut comparant durant un any les quatre finques regeneratives que participen en la iniciativa, totes elles a Catalu-

nya, enfront de parcel·les que practiquen una agricultura convencional i que, per tant, encara empren pesticides, fertilitzants químics i maquinària pesant per a llaurar el cultiu. A més, l'equip també ha comparat vaques 100% de pastura sota dos escenaris: les que s'alimenten directament en la pastura amb aquelles que mengen bales de pastura -herba seca-. Per a fer el càlcul, tant de cost com de producció, s'ha avaluat un aliment diferent en cada finca participant: a l'horta de Verdcamp Fruits s'han triat els carbassons; als fruiters de Pomona Fruits, les peres; a Planeses, la llet de vaca de pastura, i el raïm a les vinyes regeneratives de Família Torres.

Respecte als costos econòmics, l'equip també aclareix que, tot i que aquests resultats s'hagin mesurat en un any de projecte, les quatre finques fa anys que practiquen el model regeneratiu. Per tant, **el càlcul no contempla la inversió inicial necessària per restaurar la salut del sòl, un procés que pot requerir diversos anys abans d'assolir aquesta rendibilitat**. La part positiva és que sí que demostra que ambdós models produeixen el mateix i, un cop establerta, amb un cost econòmic igual, o fins i tot, menor, en el cas del regeneratiu.

Una de les reticències que observo del sector agrari per a implementar pràctiques agrícoles més sostenibles es basa a arguments que afirmen que són més cares i menys productives, així que aquests resultats, tot i que de moment són a petita escala i cal ampliar la recerca, són molt esperançadors.

També entenc que el canvi de model no és fàcil, especialment durant els primers anys, i que sempre ha d'anar acompanyat amb polítiques,

Una de les reticències contra una pràctica sostenible es basa en criteris econòmics

ajuts econòmiques i assessorament. No obstant això, **el fet d'anar desmuntant el mite de la baixa producció i l'alt cost, és un pas molt important.**

Peres i carabassons: estalvi en productes químics i gasolina

Per a dur a terme el càlcul econòmic, l'equip ha realitzat una anàlisi minuciosa on s'han tingut en compte el cost del personal, detallat en diferents accions com ara podar, plantar o fer tractaments fitosanitaris; el cost de la maquinària, que inclou la gasolina i el manteniment o

lloguer de les màquines; i el dels productes que s'apliquen en el camp, com el compost o els fertilitzants. Els resultats revelen que l'estalvi d'un cultiu regeneratiu enfront del convencional per a produir els mateixos aliments és de més d'un 30% en el

cas dels carabassons de Verdcamp Fruits. **En general, on observem que es redueixen més els costos és en la maquinària i en els productes fitosanitaris com els fertilitzants químics o els pesticides.** El cost de produir de manera regenerativa sí que puja lleugerament en el cas

de les peres de Pomona Fruits, al voltant d'un 10%, però malgrat aquesta dada, la producció de peres és un 20% més en la finca regenerativa el motiu és que van dur a terme tractaments naturals per a prevenir plagues i això sí que puja una mica més el preu, però en contrast la producció sí va estar més alta.

Pel que fa a Família Torres encara no se n'han obtingut els resultats finals, en part degut a la sequera que es va patir durant l'any 2024, s'haurà d'esperar al segon any de projecte per tenir les dades definitives.

Respecte a la capacitat de produir dels cultius, a les parcel·les regeneratives s'ha obtingut una producció similar respecte al convencional. Per a fer-se'n una idea concreta, en el cas de Verdcamp Fruits s'ha obtingut que tots dos camps, convencional i regeneratiu, produeixen al voltant d'entre 35.000-37.000 quilos de carabassons.

Pel que fa a Pomona Fruits, sí que s'ha observat una major producció en regeneratiu amb una collita de 22.000 quilos per hectàrea, enfront del convencional que han estat uns 18.000 quilos segons Pomona, "l'any passat va ser un any de produccions baixes a la pera a tot el territori català, tot i així quan vam comparar la parcel·la convencional respecte a la regenerativa, vam obtenir gairebé un 20% més de producció en el cas del regeneratiu". En el cas de Família Torres, les dades apunten que les parcel·les regeneratives i convencionals produeixen una quantitat similar de raïm, malgrat que les pro-

L'estalvi del cultiu regeneratiu és del 30% en carabassons en una de les finques

◆ FOTOS:
Galdric Mossoll

duccions de la collita 2024 no han estat representatives per l'afectació de la sequera.

Recuperar vaques de llet als prats

Per la seva banda, a Planeses, s'han comparat vaques lleteres que s'alimenten 100% de pastura sota dos escenaris: aquelles que mengen directament en el prat segons el mètode Voisin -es mouen diàriament de parcel·la en parcel·la d'una manera planificada-, enfront de les que s'alimenten de bales de pastura seca dins d'un recinte. Segons les dades, **si les vaques mengen directament en el prat, l'estalvi és molt major, ja que es redueix més de la meitat el cost econòmic**, perquè només s'ha d'invertir en el personal que s'encarrega de treure al bestiar i de munyir-lo. En canvi, les bales de palla seca impliquen una despesa addicional: recollir l'herba, assecar-la, transportar-la i emmagatzemar-la, també recollir els excrements i retornar-los al camp. D'acord amb l'investigador, a vegades és inevitable utilitzar bales de pastura, especialment en les èpoques que no hi ha pastura fresca, per exemple, durant l'hivern a l'alta muntanya o als estius del Mediterrani quan fa molta calor,

"però si es vol fer llet de pastura 100%, mentre es pugui pasturar directament al prat és molt més rendible". Quant a la producció de llet encara no hi ha dades definitives, però sí que es veu una tendència que les vaques que s'alimenten de pastura fresca produeixen més llet que les que s'alimenta d'herba seca o ensitjada.

Bandes florals, cobertes vegetals i altres tècniques regeneratives

Les finques que participen en el projecte van apostar pel model regeneratiu fa ja diversos anys amb l'objectiu de recuperar la fertilitat i biodiversitat de la terra i així poder assegurar el cultiu d'aliments en un context de crisi climàtica, ja que **en augmentar el contingut de matèria orgànica, s'incrementa la capacitat del sòl d'emmagatzemar més aigua en condicions àrides i, també, d'emmagatzemar carboni atmosfèric**. Algunes de les tècniques que es practiquen són eliminar el llaurat; mantenir la coberta vegetal tot l'any; augmentar la diversitat i la producció de plantes o combinar l'agricultura i la ramaderia.

Cada finca, a més, té la seva manera de treballar i produeix diferents aliments.

En el cas de Planeses (ubicat a Sant Ferriol, Girona) es crien pollastres, gallines i vaques de pastura, a més també té una horta i aprofita recursos del bosc per a elaborar biofertilitzants. Per la seva banda, Família Torres (Pacs del Penedès, Barcelona), dedicada a la vinya, treu ramats d'ovelles i gallines perquè pasturin entre les vinyes i tenen instal·lades caixes niu de ratpenats i ocells.

La finca de Pomona Fruits (Ivars d'Urgell, Lleida), que conrea pomes, peres, albercocs i préssecs, incorpora restes de poda, microorga-

nismes vius i matèria orgànica al sol; també planta flors als marges i posen òsmies -abelles solitàries- perquè ajudin a pollinitzar els arbres fruiters, a més, a una de les seves finques utilitzen ases entre els arbres per fertilitzar la terra i controlar l'herba a algu-

nes parcel·les per reduir l'ús de maquinària.

Per la seva banda, VerdCamp Fruits (Cambrils, Tarragona) produeix una gran varietat de fruites i verdures, i destaca per la plantació de flors

entre els cultius per a afavorir la biodiversitat (el que ells anomenen *intercropping* floral), també apliquen el *roller crop*- un rullo que aixafa i doblega els cultius al costat de les herbes adventícies, un cop acaba el seu cicle productiu, sense tallar-los ni triturar-los -; això crea una capa de biomassa sobre el sòl que actua com una capa natural i adob verd que reté la humitat.

Actualment, el projecte Regenera.cat, que finalitza el gener de 2026, continua treballant per a posar números científics als beneficis de l'agricultura regenerativa; **ara estem mesurant altres paràmetres com la petjada de carboni i d'aigua, la qualitat nutricional dels aliments, la diversitat de pollinitzadors i la capacitat de retenir carboni atmosfèric i aigua.**

Durant els pròxims mesos, les finques del projecte realitzaran jornades de portes obertes perquè qualsevol persona pugui visitar-les i informar-se de com implementen les diferents tècniques del model regeneratiu. Subscriu-te al butlletí del projecte per a no perdre't cap novetat!

El Fons Climàtic es nodreix amb el cinquanta per cent dels ingressos obtinguts amb l'impost sobre les emissions de CO2 dels vehicles de tracció mecànica i el 20% de la recaptació de l'impost sobre les instal·lacions que incideixen en el medi ambient.

Les finques del projecte obriran les portes a qualsevol interessat de veure-les

● Antoni Balcells, síndic de la col·lectivitat de regants d'Arbeca, obre manualment les comportes d'una bassa de regulació del canal d'Urgell.

Regar o morir (en l'intent)

Regadiu tant sí com no? Sembla que hi ha una opinió unànime al respecte. Administració i pagesos ho reivindiquen conjuntament. Tot apunta que el pagès de secà, el que està acostumat a mirar al cel, està abocat al fracàs. El canvi climàtic i els mercats internacionals determinen un model d'agricultura en què l'aigua se suposa garantida. Però això no està absent de problemes. Les inversions que es necessiten i la intromissió de les grans empreses i els fons d'inversió posen en perill el model agrari familiar. I amb això, s'afegeix l'impacte mediambiental que suposa l'estalvi d'aigua exclusivament per als cultius. Ho desgranem gota a gota.

ALBERT GONZÁLEZ FARRAN • Text i fotografia

L'opinió de l'administració amb relació a l'aigua i a l'agricultura és unànime i ferma: el futur passa pels regadius i la seva modernització. Ho diuen tots. Comencem amb el ministre d'Agricultura, **Luis Planas, que va dir això el setembre passat en la seva visita a la Fira de Sant Miquel de Lleida: "Hi ha un projecte de modernització que és una necessitat". Es referia al projecte del canal d'Urgell.** "Si volem continuar produint aliments i en condicions ajustades al canvi climàtic, aquesta modernització és absolutament necessària", va concloure en la mateixa intervenció.

El govern català va en la mateixa línia. El conseller Òscar Ordeig va fer recentment per al pòdcast *SomRurals* una clara defensa a desenvolupar els sistemes de reg del nostre país: "hem de millorar la seva eficiència, cal aplicar-hi tecnologia", defensava en nom del relleu i l'estabilització dels cultius.

El gran projecte de modernització català és el que afecta el canal d'Urgell. És la gran obra que canviarà radicalment una infraestructura que es va començar a construir al segle XIX. De moment, l'empresa pública espanyola Seiasa

està ja executant la construcció de dues basses reguladores a Castellserà i Penelles i molt aviat una tercera a Juneda. Paral·lelament, un cop hagi acabat l'actual campanya de regs, es duran a terme obres de revestiment a sis quilòmetres del canal principal, entre Penelles i Bellmunt i Juneda i les Borges Blanques.

Però és la Generalitat de Catalunya la que està elaborant el full de ruta definitiu d'un ambiciós pla que ha de permetre la modernització de tot aquest sistema irrigable. Es tracta de millorar fins a 140 quilòmetres de canal que actualment dona aigua a manta a 87.000 hectàrees de cultius. **L'obra té un pressupost estimat de 1.400 milions d'euros i els regants i l'administració catalana estan encara (al tancament d'aquesta edició) consensuant els serrells finals d'un document que segurament determinarà l'obligació dels pagesos a finançar el 30% del cost d'aquesta obra faraònica que podrà allargar-se fins a un màxim de quinze anys.**

Fonts properes a la Casa Canal apunten que aquest mateix estiu la Generalitat farà públic el conveni final i el calendari d'obres. "Encara hi ha alguna lletra petita per consensuar", admet el director general de la comunitat de regants, Xavier Díaz, "tot i que la voluntat d'aquest nou Govern ha permès avançar força".

Mentre durin les obres en aquests quinze anys (o menys), els pagesos hauran de preparar les seves finques. Estem parlant d'un sistema de regadiu tradicional i molt fragmentat de gaire-

Els governs defensen modernitzar els regs en nom de la rendibilitat econòmica

◆ Un vigilant del canal d'Urgell revisa un mapa interactiu de les finques ja regades.

bé 50.000 parcel·les. L'orografia del canal d'Urgell, amb aquesta segmentació i la presència de nombroses edificacions, granges i conjunts arbrats, fa realment difícil que es puguin generar les extenses finques de regadiu que ens trobem en projectes més nous com el del canal Segarra-Garrigues.

La Casa Canal té un pla per potenciar un procés voluntari de concentració parcel·laria (molt més ràpid que l'ordinari). "Obrirem un banc de terres entre els interessats amb l'objectiu que les finques siguin més grans i més rendibles", explica Díaz, que deixa també la porta oberta a què alguna collectivitat vulgui dinamitzar per decisió pròpia un procés ordinari de concentració de terres.

Però no tothom està d'acord amb aquesta intenció de concentrar parcel·les, encara que sigui en nom de la rendibilitat. Gerard Batalla, un pagès de la Sentiu de Sió (la Noguera) i membre d'Assemblea PAGESA, diu que **aplicar "concentracions parcel·laries sense una política agrària i d'accés a la terra vinculada, suposa preparar el terreny per als fons d'inversió que la volen com a tauler d'escacs, amb peces grans per a les seves operacions"**. Ell ho descriu com "una agricultura quadriculada i deshumanitzada, que acabarà conduïda per drons i tractors autònoms". Les finques grans i els camins amples són, segons Batalla, el fruit d'una "agricultura sense valor afegit i biodiversitat a la baixa". Per això, demana que, abans de qualsevol expectativa de reg, es valori amb quina aigua, quin cost i quin termini d'execució es durà a terme. "La pastanaga esdevé una justificació matussera d'una

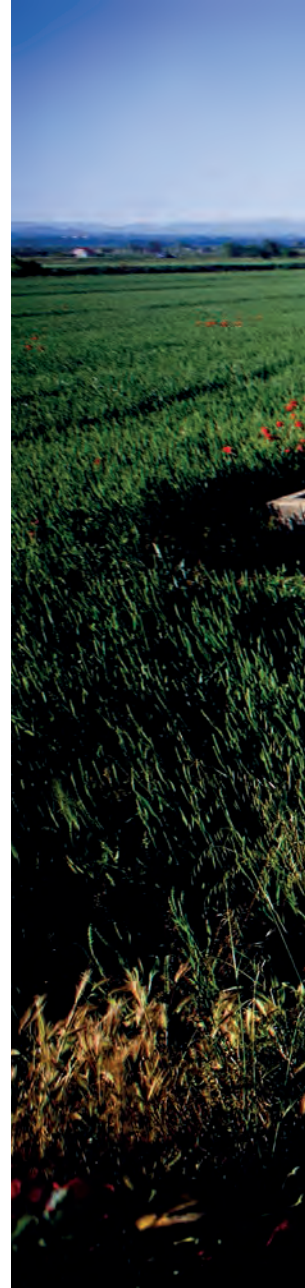
concentració desfasada en el temps, forçada en les formes i amb vista a l'especulació rústica i, tal vegada, urbanística", conclou Batalla.

Un estudi científic fet a mida

L'Institut de Recerca i Tecnologia Agroalimentàries (IRTA) va publicar el passat mes de març un informe exhaustiu sobre els requeriments hídrics del canal d'Urgell. Ho va fer a petició dels mateixos regants, un estudi de contingut científic fet a mida per combatre les intencions de la Confederació Hidrogràfica de l'Ebre (CHE) i donar resposta al seu pla hidrològic (per al cicle 2028-2033) que ha previst una reducció del 15% de proveïment d'aigua per als sistemes de reg del canal d'Urgell.

L'estudi de l'IRTA fa una projecció de la possible demanda d'aigua enfront el canvi climàtic i les condicions ambientals del 2040 i estima que l'increment de **la demanda d'aigua per part dels conreus es podria situar aleshores al voltant de l'11,2%. La modernització de tot el canal permetrà, a la vegada, la reducció d'entre un 11,5 i un 18,5% de les necessitats hídriques actuals.** En conclusió, els regants es quedarien amb les mateixes necessitats que ara i molt per sobre de la concessió que preveu retallar la CHE. "Continuarem necessitant pràcticament les mateixes dotacions actuals perquè el que ens estalviarem amb la modernització és el que pro-

L'IRTA diu que la modernització sols compensarà l'efecte del canvi climàtic

◆ Una finca d'ordi d'Arbeca amb reg a manta, el sistema que el canal d'Urgell ve utilitzant des de fa dècades.

voca el canvi climàtic", conclou el director general de l'IRTA, Josep Usall. "És imprescindible una planificació que tingui en compte tots els factors", demana Joan Girona, investigador del programa Ús Eficient de l'Aigua de l'IRTA. Què passa si no es modernitza? "Si no ho fem, tindrem un gran problema perquè amb les dotacions actuals no podrem continuar produint", defensa Usall.

Mai plou a gust de tothom

Aquest refrany popular s'adequa de forma literal a la realitat hídrica actual. **Les abundants precipitacions al país han propiciat aquest any l'ompliment dels embassaments i, conseqüentment, la necessitat d'alliberar la seva capacitat a l'espera del desgel. Les comportes del pantà de Rialb s'han obert ja diverses vegades aquesta primavera en trobar-se al límit de la seva capacitat.**

La comunitat de regants del Canal Segarra-Garrigues va posar inicialment el crit al cel davant

la impossibilitat administrativa d'omplir l'**embassament de l'Albagés, que encara es troba al 7,5% de la seva capacitat. La manca d'un pla d'emergències per part de la Generalitat fa impossible encara el seu compliment.** El president de la comunitat, Josep Maria Jové, va manifestar la seva incomprensió pel fet que l'any 2021 es van fer proves al pantà amb 21 hectòmetres cúbics i ara en tingui només sis (està dissenyat per a vuitanta).

Però els regants no són els únics a estar contrariats. Ignasi Servià, secretari de la Comissió de l'Aigua del Col·legi d'Enginyers Agrònoms de Catalunya, lamenta que s'hagi perdut una gran oportunitat pel fet de no haver emmagatzemat ara aigua a l'Albagés. Considera que el pla que Protecció Civil demana per al pantà és innecessari, ja que la CHE en va aprovar un prèviament. **"Sembla que a Catalunya ens hem tornat amb la pell molt fina", pensa Servià.**

"El riu Ebre deu estar molt per sobre del seu cabal ecològic i amb això perdem més que gua-

nyem", argumenta Servià, que lamenta que Catalunya no estigui al dia en embassaments. **"A l'Aragó estan fent obres per emmagatzemar 900 hectòmetres cúbics d'aigua i aquí fa molt de temps que no construïm res de nou"**, lamenta, recordant que "el canvi climàtic va de gestionar situacions extremes tant quan hi ha sequera com quan hi ha abundància d'aigua, com ara".

"L'aigua no es perd mai"

Els ambientalistes opinen el contrari. Josep Sabaté, un dels membres actius més històrics de la Plataforma en Defensa de l'Ebre, confirma que "l'aigua que va a parar al mar no es perd mai". És a dir, **el cabal dels rius "tenen una funció biològica clara a l'ecosistema" i les avingudes d'aigua com la que han alliberat "oxigenen les badies i revitalitzen el delta amb sediments evitant la seva regressió"**.

Segons la CHE, des del març fins al maig es van alliberar desenes d'hectòmetres cúbics d'aigua, una quantitat que ha fet créixer les conques del riu Segre i de l'Ebre molt per sobre del seu cabal ecològic (el volum mínim necessari per al bon funcionament dels ecosistemes). "És un cabal determinat per una administració pública (la CHE) que no és suficient per mantenir un delta que cada any està en regressió i s'enfonsa", adverteix Sabaté.

El portaveu d'Aigua és Vida i tècnic d'Enginyeria Sense Fronteres, l'ambientòleg Dante Maschio, reafirma aquests arguments assegurant que **l'aigua sobrevinguda s'infiltra als aqüífers, alimenta el bosc de ribera i produeix energia renovable. "Mai es perd l'aigua", certifica.**

Un treball elaborat ja fa uns anys en un simposi a Madrid per la doctora de Ciències de la universitat anglesa de Anglia Ruskin, Francine

Hughes, sentència que els ecosistemes de les planes fluvials "depenen de règims d'inundació per a la seva existència continuada, ja que moltes de les seves espècies d'arbres requereixen perturbacions de les inundacions i sediments recentment dipositats per regenerar-se". Moltes d'aquestes inundacions, segons la científica, necessiten ser controlades per facilitar les funcions naturals dels rius (com l'alliberament dels embassaments).

L'Organització Meteorològica Mundial i l'Associació Mundial per l'Aigua van elaborar l'any 2006 un programa de gestió de crescudes que defensava que **"la inundació no només permet als organismes aquàtics moure's dins o fora de la llera principal, sinó que també ocasiona canvis morfològics, crea nous hàbitats, diposita llim i matèria orgànica fèrtil, manté els aigües molles, renova els estanys de la plana d'inundació i emmagatzema temporalment l'aigua, cosa que redueix els riscos d'inundacions riu avall"**.

A tot això, s'hi afegeixen els arguments de l'investigador català Rafael Marcé, que durant els últims dos anys ha conduït el projecte Undammed, liderat pel Centre d'Estudis Avançats de Blanes (CEAB-CSIC), amb la conclusió que "les preses són una font emissora de metà, un gas d'efecte hivernacle molt més potent que el CO₂". El projecte, que també compta amb la participació d'equips de la Universitat de les Illes Balears i de la Universitat de Lleida, explica que, quan es construeix una presa, es crea un nou ecosistema i s'acumulen sediments al fons, en bona part

Un estudi assegura que la construcció de preses és una nova font emissora de metà

El pantà de l'Albagés, al 6% de la seva capacitat, està encara pendent del seu pla de seguretat per omplir-se del tot.

DOTACIÓ D'AIGUA SEGONS CULTIU ABANS I DESPRÉS DE LA MODERNITZACIÓ DEL CANAL D'URGELL*

Cultiu	ACTUAL		PREVISIÓ ANY 2040	
	Superfície (Ha)	Dotació (hm³)	Superfície (Ha)	Dotació (hm³)
Préssec	1.495	13,39	2.749	19,07
Ametlla	2.070	21,53	5.499	44,02
Poma	4.945	52,32	8.248	52,47
Pera	4.359	46,92	4.124	25,67
Nous	238	2,1	4.124	33,98
Olives	461	4,82	8.248	50,72
Vinya	125	0,27	4.124	8,04
Panís	15.046	167,76	10.310	82,54
Alfals	13.403	156,66	1.375	12,87
Girasol	44	0,41	3.437	21,3
Soja	556	4,5	2.062	10,73
Doble collita	7.152	83,63	6.874	67,58
Blat	17.041	61,14	3.437	12,49
TOTAL ESTUDIAT	66.935 Ha	615,45 hm³	64.611 Ha	441,48 hm³

*Aquesta projecció no té en compte els efectes del canvi climàtic que, segons l'IRTA, provocarà un increment de l'11.2% de la demanda d'aigua de reg a nivell de parcel·la.

Font: IRTA

matèria orgànica que ha estat arrossegada pel cabal. Això té dos efectes, apunta Marcé. D'una banda, l'acumulació de matèria orgànica, que no deixa de ser carboni retengut, un embornal de CO₂. L'altre efecte és que, en aquests sediments, proliferen microorganismes que degraden la matèria orgànica, els quals al seu torn generen metà, un gas amb un efecte hivernacle molt més gran que el CO₂.

Però **veus com la de l'enginyer Ignasi Servià insisteixen en la importància dels embassaments, tant per regular l'aigua i emmagatzemar-la per a períodes de sequera, com per garantir també la continuïtat fluvial.** "Sense els embassaments, l'any 2023 no hauríem tingut cabals d'aigua als rius", adverteix Servià, reclamant un equilibri entre les dues postures.

Regadiu tant sí com no?

"Davant d'un escenari de crisi climàtica, amb escenaris de sequera que poden posar en crisi moltes empreses, l'agricultura serà de regadiu o no serà", sentència Ignasi Servià. I ho argumenta recordant que enguany els pagesos de secà obtindran unes produccions espectaculars, però recorda que són excepcionals. "L'agricultura de secà sol tenir una collita bona cada sis o vuit anys", diu. Amb aquest interval de temps, Servià lamenta que la rendibilitat d'una finca és inviable. "Parlo de sostenibilitat, d'estabilitat, de captar joves agricultors i de competitivitat", conclou l'enginyer.

Qui això ho confronta és Annelies Broekman. Ella és doctora en agronomia i investigadora del Centre de Recerca Ecològica i Aplicacions

◆ Una bassa amb capacitat per a 450.000 metres cúbics d'aigua que el govern espanyol està construint a Castellserà.

Forestals (CREAF). "Sabem que hi haurà una reducció de la quantitat d'aigua en els diferents cicles hidrològics locals a causa dels impactes de canvi climàtic", admet Broekman, "però parlar de regadiu com a únic futur és una hipersimplificació". Al seu entendre, el model actual de producció agrícola és molt vulnerable i cal un canvi de mentalitat.

Per això, **Broekman fa una crida a la restauració massiva del cicle de l'aigua i "recuperar el batec natural dels rius per recarregar els aqüífers i redibuixar els models de consum de l'aigua de manera que garanteixi un futur calibrat**

amb el territori, amb la seva gent, amb el nostre hàbitat i redibuixar l'ús del sòl segons els nous escenaris que estem veient". O sigui, la científica demana dissenyar una nova agricultura.

Un exemple. Segons l'enginyer agrònom francès Hervé Coves, es poden crear zones de condensació en el nostre sistema agrícola. "El bosc s'estructura naturalment per a maximitzar la condensació, creant una estructura amb diferents alçades que afavoreixen diferents temperatures", argumenta. Conclusió: un sistema vegetal d'altures heterogènies pot recuperar fins al 50% de l'aigua evaporada".

Un altre exemple. L'enginyer suís Ernst Zürcher explica que al seu país hi ha mesures que mostren que entre el 15% i el 30% de l'aigua de les fonts és fruit de la mateixa fotosíntesi de les plantes i els arbres, que ha acabat descendant fins a les arrels i posteriorment al sòl. "En aquest cas podem dir que els arbres alimenten les fonts directament", diu.

Un exemple més. La degradació de la biomassa viva també produeix aigua. Segons els experts, en el moment de la degradació de la planta, els glúcids (i sobretot la lignina i la cel·lulosa) són descompostos fonamentalment per fongs. I

aquest procés genera una dissociació dels compostos químics de la matèria orgànica que són gairebé iguals a les substàncies originals.

I un darrer exemple. **Les arrels dels arbres contenen un 30% més de lignina que les arrels de les plantes herbàcies. Això, i el fet que la lignina es descompon més lentament que la cel·lulosa, fa que allà on hi ha arrels d'arbres que moren, l'alliberament de l'aigua sigui més lent i més durador en el temps. Podríem dir que té un efecte gota a gota per al sòl.**

"Hi ha un amplí ventall d'opcions per aportar l'aigua necessària als diferents cultius", defensa Broekman. **"Identificar en la modernització una eina que per si mateixa pot ajudar al fet que siguem més resilents és un error molt greu"**, conclou.

En aquesta línia, l'enginyer agrònom Rafael Cuevas defensa en un article que "el reg per gravetat ha estat desqualificat davant dels sistemes a pressió, quan observem que l'estalvi d'aigua a nivell de conca és molt inferior al del nivell de parcel·la, ja que hi ha la utilització en cascada dels retorns de reg" i defensa que "cal traspasar la frontera de la modernització dels sistemes de reg cap a la modernització de les explotacions de regadiu: l'eficiència, la flexibilitat i el control de l'ús de l'aigua han de permetre avançar en la reorientació cap als cultius amb més futur".

I és que **el reg a manta també té els seus beneficis, sobretot en alguns cultius, segons les tècniques agronòmiques que s'apliquin, si s'han utilitzat contaminants o no o segons l'emplaçament de la parcel·la**. Referint-se al pla de modernització del Canal d'Urgell, Broekman és molt clara: "aquestes obres faraòniques desafortunadament no podran respondre a la diversitat de necessitats que hi ha al territori".

Lluita per la supervivència

Pagesos i polítics han fonamentat gran part de la seva argumentació en favor del regadiu en nom de la supervivència de l'espècie humana. És a dir, el regadiu modernitzat és, en essència, el que ens ha de garantir la sobirania alimentària. L'enginyer Ignasi Servià insisteix en el fet que Catalunya està molt endarrerida en la carrera per la modernització. Lamenta que les inversions d'aquí estan molt lluny d'altres comunitats com l'aragonesa. Segons els seus càlculs, **el reg per inundació a Lleida es troba per sobre del 45% del total de terrenys cultivables, mentre que a la província d'Osca l'han reduït al 23%**.

Però Annelies Broekman torna a replicar. Ella rebutja aquesta febre pel regadiu i pel control de l'aigua exclusivament per al bé humà. "Hi ha un error de fons molt greu de la cultura occidental i el sistema econòmic actualment vigent que promou aquesta idea de competir amb la natura, que la gota que es troba en la natura és una gota desaproveitada per a nosaltres".

Som pagesos i ramaders COM TU

ASAJA - ASSOCIACIÓ D'EMPRESARIS AGRARIS DE LLEIDA

Enric Pubill, 18 altell 1^a · 25005 Lleida
Tel. 973 234 326 · 619 964 785 - Fax. 973 231 015
www.aeall.net · agraris@aeall.net

OFICINA A LES GARRIGUES · Nou, 3 · 25178 Bovera

Serveis de l'entitat

- Assessorament tècnic i jurídic
- Tramitació de la P.A.C
- Plans de millora
- Incorporació de joves agricultors
- Adecuació de granges a la nova normativa
- Cursos de formació gratuïts (Manipulador fitosanitari, ecocondicionalitat i bones pràctiques agràries, riscos laborals...)
- Assegurances agràries
- Gestió de temporers
- Possibilitat de participar a les taules sectorials
- Revista mensual amb tota l'actualitat del sector agrícola-ramader

Cotrans

BIOMASSA

ESCALFAMENT ECOLÒGIC

619 010 160

Ctra. de Lleida, s/n
25141 Torregrossa (Lleida)

info@biomassacotrans.cat

biomassacotrans.cat

Botiga a MOLLERUSSA C. Domènec Cardenal, 38

PREVISIÓ
D'OBERTURA DE
CONVOCATÒRIA

**JULIOL
2025**

VOLS FER CRÉIXER EL TEU NEGOCI?

**Presenta el teu projecte a
la nova convocatòria
d'ajuts LEADER!**

Línia d'ajuts per a la **creació, ampliació i millora d'empreses** i per a inversions no productives que facin les **entitats públiques**.

Contacta amb l'Associació Leader de Ponent mitjançant el web
www.leaderponent.cat

O segueix-nos a   **@leaderponent**

Associació Leader
de Ponent

Generalitat
de Catalunya

Cofinancat per
la Unió Europea

Agència
de Desenvolupament
Rural de Catalunya

Gamma SUV Híbrida i Elèctrica.

4 anys de manteniment gratis.

Control Motor Serveis
Automobilístics

Avinguda de les Garrigues, 68

Lleida

BAYON Híbrid des de

19.905 €*

4 anys de manteniment.
Compromís de devolució.

*Finançament amb Hyundai Finance a través de Banco Cetelem.

Gamma Nou Hyundai TUCSON: Emissions CO₂ (g/km): 137-158. Consum mixt (l/100km): 5,2-7. Gamma Nou Hyundai KONA: Emissions CO₂ combinades (g/km): 126-159. Consum combinat (l/100km): 5,6-7. Gamma Nou Hyundai BAYON: Emissions CO₂ (g/km): 119-128. Consum mixt (l/100km): 5,2-5,7. Valors de consums i emissions obtinguts segons el nou cicle d'homologació WLTP. Models de les imatges: BAYON Style, KONA N Line, i TUCSON HEV Style. *PVP recomanat a la Península i les Balears per a BAYON TGD 1.0 100CV 48V KCLASS (19.905€). Incl. IVA, transport, imp. de matriculació, descompte promocional, aportació del concessionari, i Pla Renove de Hyundai aplicable per l'entrega d'un vehicle usat de titularitat del comprador durant almenys els 6 mesos previs a la data de compra d'un vehicle Hyundai. No inclou les despeses associades al finançament (comissions, interessos o programes d'assegurança), que es poden consultar a la web www.hyundai.com/es/es.html. Oferta aplicable per a clients particulars que financin amb el producte Hyundai MOVE a través de Banco Cetelem S.A.U., un import mínim de 10.000€ a un termini mínim de 36 mesos i una permanència mínima de 36 mesos. PVP recomanat per a clients que no financin: 21.105€. Oferta vàlida fins al 31/03/2025. Per a més informació, visita un concessionari oficial de la Xarxa Hyundai o consulta les condicions de l'oferta, finançament, compromís de devolució i manteniment, a www.hyundai.com/es/es.html

project

enginyeria + arquitectura

memòries Next Generation EU
legalització solar fotovoltaica
certificats energètics
inspeccions d'edificis ITEs
cèdules d'habitabilitat
obres menors
rehabilitacions
projectes d'instal·lacions
activitats industrials
obertura de botigues
magatzems i naus

c. paer casanovas, 40 bx, 25008 Lleida _ 973243816 _
www.projectlleida.com

ARBEQUINA
ARBECA
Autèntica

**l'origen de
l'autèntic**

www.arbequina.coop

Les grans empreses s'emporten el pastís de la PAC

El grup Codorniu, Actel, Cotecnica, Nufri, la Corporació Alimentària de Guissona, Premier Pigs, Semillas Batlle, Fruits de Ponent... Aquests són alguns dels noms que solen aparèixer cada any al capdavant del rànkung de beneficiaris de les ajudes de la PAC a la demarcació de Lleida. Es tracta, per una banda, d'una obvietat (són els que tenen grans propietats de terreny i assumeixen despeses de millora més elevades) però també evidencien el fet que és un model que dona avantatges als més grans.

Albert González Farran • Text

Des de fa uns anys, acatant els reglaments de la Unió Europea, el Ministeri d'Agricultura va començar a fer públics tots i cadascun dels beneficiaris dels fons europeus agrícoles: amb noms i cognoms, amb les seves ubicacions, municipi per municipi, amb totes les quantitats percebudes i desglossades per conceptes. Les dades, accessibles per a tothom a través de la seva pàgina web, permeten exercir una sana política de transparència i (per què no?) permetre a la societat tafanejar per saber qui s'emporta la major part del pastís d'aquestes ajudes. I, tenint en compte que és una obvietat, arribem a la conclusió de què **el gran gruix de les ajudes se l'emporten les principals productores del sector agroindustrial, és a dir, les macroempreses i les grans cooperatives agràries.** És evident.

Són les qui tenen més terrenys de cultius (que és en definitiva un dels criteris per atorgar una bona part de les ajudes) i assumeixen elevades inversions per a plans de millora, serveis i difusió. La Cooperativa de Sant Domènec de la Portella,

del Grup Català, ocupa per segon any consecutiu la primera posició dels beneficiaris de la província. Amb poc més de dos milions d'euros d'ajuda en concepte de pagaments directes per la seva

producció de fruita, l'entitat disposa d'un total de 2.500 hectàrees en finques repartides entre Espanya i França, amb una producció estimada és de 155 milions de quilos d'albercoc, préssec, nectarina, paraguaià, platerina, cirera, pruna, pera, poma i caqui.

El Grup Actel, una associació de cooperatives que va fregar també els dos milions d'euros en ajudes europees del 2024, repeteix la seva segona posició del rànkung lleidatà, seguida d'Expo Fruits Soses i la SAT Sol del Segre. Totes han rebut les majors quantitats en concepte d'ajudes directes. La Corporació Alimentària de Guissona (la CAG) ha pujat en aquest darrer exercici a la cinquena posició gràcies en part a les seves inversions en actius físics.

Codorniu (en el sector vitivinícola), la patronal Afrucat (amb ajudes per les seves accions d'informació i promoció), Fruites de l'Urgell o Produccions Agràries del Camp, una empresa de Torres de Segre que produeix fruita dolça de pinyol, llavor i caquis, copen també els primers llocs de Ponent.

En l'àmbit estatal, els governs de les comunitats autònomes, com les juntes d'Andalusia, d'Extremadura, de Castella la Manxa i Galícia, s'emporten beneficis de fins a cent milions d'euros per diferents conceptes (plans de millora, programes escolars, serveis bàsics per a zones rurals i plans de prevenció i reparació de boscos, entre altres). Són les grans beneficiàries del nostre país.

En tot el conjunt de l'Estat, les ajudes directes de la PAC van assolir el 2024 els 4.882 milions d'euros i van beneficiar 598.151 agricultors i ramaders que van presentar la sol·licitud única per rebre-les.

La Cooperativa de Sant Domènec de la Portella lidera la llista des de fa dos anys

PRINCIPALS BENEFICIARIS PAC 2024 FONT: Ministeri d'Agricultura, Pesca i Alimentació

BENEFICIARI	MUNICIPI	FEAGA (€)	FEADER (€)	COFINANÇAT (€)	TOTAL (€)
Sdad. Coop. Sant Domènec	La Portella	2.025.807,29			2.025.807,29
Actel, SCCL Agrup. Coop. Agr. Terres Lleida	Lleida	1.945.711,36	13.374,72	17.729,28	1.976.815,36
Expo Fruits Soses, SCL	Soses	1.498.064,93			1.498.064,93
SAT Sol del Segre 1629 CAT	Torres de Segre	1.261.595,26			1.261.595,26
Corporación Alimentaria Guissona, SA	Guissona	894,17	588.095,89	502.700,45	1.091.690,51
Codorniu SA	Lleida	950.355,85	34.416,27	45.621,57	1.030.393,69
Produc. Agràries Camp, PAC 1375 CAT, SAT	Torres de Segre	737.375,73	14.228,40	18.860,91	770.465,04
Cooperativa Agropecuaria de Soses SCCL	Soses	741.688,99	9.288,00	12.312,00	763.288,99
Afrucat	Lleida	685.382,03			685.382,03
Frutas Del Urgell, SCCL	Mollerussa	664.442,71			664.442,71
Sant Gaietà, SCCL del Camp	Aitona	651.659,26			651.659,26
Trecoop Fruits SCCL, Sudanell	Sudanell	532.941,88			532.941,88
La Clamor SAT Ltda. 1247 CAT	Alcarràs	526.610,47			526.610,47
Comunitat de Regants de Carrassumada	Torres de Segre		223.992,59	296.920,41	520.913,00
SAT N° 1235 CAT Pla d'Escarp	Massalcoreig	514.222,56			514.222,56
Vallpinar SAT N° 1608 CAT	Torres de Segre	488.778,83			488.778,83
SAT Fruita d'Alcarràs 1268 CAT	Alcarràs	454.117,61	2.683,75	3.557,54	460.358,90
La Reula, SAT N° 1152	Figols i Alinyà	109.807,06	138.068,77	183.021,39	430.897,22
Pratnatur, SAT CAT	Alcarràs	394.732,46	10.557,49	13.994,81	419.284,76
SAT N° 1596 Nufri Resp. limit	Mollerussa	371.169,82	13.003,20	17.236,80	401.409,82
Industrial Ganadera Premier, SA	Els Alamús		210.709,28	186.855,40	397.564,68
SAT 1243 Segrià-Garrigues-401	Puigverd de Lleida	361.566,22			361.566,22
Associació Leader de Ponent	Mollerussa		153.839,70	203.927,04	357.766,74
Ramaderia Bernaus, SCP	Montgai	118.582,14	84.168,45	111.572,14	314.322,73
Fruilar Núm., SAT	Lleida	304.344,36			304.344,36
Fri-Fruit SAT	Mollerussa	302.540,62			302.540,62
Albatàrrec, SCCL	Albatàrrec	300.427,67			300.427,67

Què és la PAC

La política agrària comuna (PAC) s'articula al voltant de deu objectius clau, orientats a fins socials, mediambientals i econòmics. Aquests objectius, que serveixen de base als països de la Unió Europea per dissenyar els seus plans estratègics, són els de garantir una renda justa als agricultors, augmentar la competitivitat, millorar la posició dels agricultors a la cadena alimentària, actuar contra el canvi climàtic, protegir el medi ambient, preservar els paisatges i la biodiversitat, donar suport al relleu generacional, mantenir zones rurals dinàmiques, protegir la qualitat alimentària i sanitària i impulsar el coneixement i la innovació. **La PAC és la segona política més important en matèria de finançament a l'actual pressupost de la Unió per al període 2021-2027. Tot i això, correspon sols al 25% del pressupost de la Unió, encara que als anys vuitanta representava més d'un 70%.**

Des de la seva creació el gener del 1962, la PAC només s'articulava mitjançant el Fons Europeu d'Orientació i de Garantia Agrícola (FEOGA). El 2007, el Fons Europeu Agrícola de Garantia (FEAGA) i el Fons Europeu Agrícola de Desenvolupament Rural (Feader), que sovint s'anomenen els dos pilars de la PAC, van reemplaçar el FEOGA. **El FEAGA (primer pilar de la PAC) finança totes les despeses corresponents als pagaments directes als pagesos i totes les despeses en concepte d'ajudes relacionades amb el mercat.** **El Feader (segon pilar de la PAC) cofinança les mesures per al desenvolupament rural,** mitjançant inversions, mesures agromediambientals, mesures per augmentar la qualitat de vida a les zones rurals i fomentar la diversificació de l'economia rural i la creació de capacitats a escala local (per exemple, mitjançant mètodes de desenvolupament local, iniciativa Leader o estratègia de desenvolupament local participatiu).

Els anhels d'un turisme que vol aixecar el vol a contracorrent

L'aparador ornitològic dels secans de Lleida té unes possibilitats turístiques notablement altes, però diversos factors fan que no acabi d'enlairar-se. L'activitat agroindustrial, cada cop més intensificada, les restriccions mediambientals (sovint poc respectades) i un públic potencial minoritari (si el comparem amb l'esquí o els esports d'aventura) són els principals factors que aquesta activitat econòmica no acabi de remuntar a Ponent. Una bona part de turistes ornitològics venen a la plana operats per agències de fora i els pocs promotors locals lamenten la manca de serveis i infraestructures per desenvolupar-se. Però no tot està perdut. Encara hi ha marge per voletejar.

ALBERT GONZÁLEZ FARRAN · Text i fotos

La riquesa ornitològica dels secans de Lleida és excepcional. Des dels Plans de Sió (a la Segarra) fins a l'Aiguabarreig (i acabant en terres aragoneses), en aquesta línia d'uns cent quilòmetres de recorregut hi ha declarats fins a nou espais naturals protegits. Es tracta de les anomenades Zones d'Especial Protecció d'Aus (ZEPA), espais aprovats directament per la Generalitat de Catalunya i integrats automàticament a la xarxa

Natura 2000. **Aquestes nou ZEPA de la plana de Lleida representen una de les densitats més altes del nostre país en espais protegits, superior a la d'altres demarcacions catalanes** (més alta que al Pirineu). De les cinquanta espècies d'aus que hi ha registra-

des en aquest tipus d'espais a tota la província de Lleida, només als secans n'hi ha concentrades 22, mentre que a l'Aiguabarreig i a l'anomenada Lleida ebrenca, una vintena més.

Entre primavera i estiu, la millor època de l'any a Lleida per als ornitòlegs, quan els camps de cereal transiten del verd intens al groc més daurat, arriba i niua un important nombre d'ocells que busca marcar el seu territori. El duc, la ganga, el gaig blau i els abellerols són els més destacats, però també hi ha torlits, gralles, xoriguers, calàndries, mentre que a les nits es poden sentir el mussol banyut, el siboc i els xots acabats d'arribar d'Àfrica. També les cogullades, les gangues, les calàndries, les terreroles i poques aloses becudes converteixen els secans de Lleida en un dels espais europeus més interessants d'Europa (per als ornitòlegs, és clar).

"Som un territori únic al continent, perquè en molt poca distància, entre el Pirineu i el delta de l'Ebre, es pot detectar el nombre més elevat i divers d'espècies", reivindica Xavier Riera, responsable de divulgació i formació a l'Institut Català d'Ornitologia (ICO). Es tracta doncs d'un espai assequible, còmode i abastable, en què la majoria d'operadors del sector promouen paquets turístics que, en pocs dies, ofereixen un ampli ventall d'observacions ornitològiques.

Malgrat aquesta realitat, molts lamenten que no hi hagi encara prou oferta local per atendre la demanda turística. Aquesta acaba sent atesa

Als secans de Lleida hi ha declarats fins a nou espais naturals protegits per a les aus

per agències foranes i les poques que hi ha instal·lades al territori es veuen forçades a volar a contracorrent, sols impulsades per la seva pròpia iniciativa.

La dificultat d'albirar aus sense guia i el cost dels equipaments el fa un turisme minoritari

Normativa estricta

A les nou ZEPA de la plana de Lleida, la Generalitat té desenvolupades fins a onze rutes (circulars i lineals). En la majoria dels casos, són d'accés lliure i es poden realitzar en bicicleta, caminant o, fins i tot,

amb vehicles motoritzats. Cal tenir en compte que l'observació i fotografia d'algunes espècies sensibles, com és el cas del sisó, en temporada i zona de cria, requereix una autorització específica i és crucial no sortir dels camins i mantenir-se a distància de totes aquestes espècies per no molestar-les. El seu incompliment pot comportar una denúncia per part d'un agent rural. **Quasi totes les espècies silvestres són protegides i el simple fet de molestar-les intencionadament pot tenir conseqüències penals.**

Segurament per aquest fet i per les dificultats d'albirar aus sense coneixements previs (o sense anar acompanyat d'un guia especialitzat) fa

que l'activitat turística ornitològica no sigui, ni de bon tros, majoritària. A aquesta realitat s'hi suma la necessitat de fer llargs recorreguts, disposar d'espais camuflats, equipament específic (i car) i anar-hi en hores intempestives. No és un turisme fàcil. **Exigeix uns condicionants que, per les inversions que requereix i el seu arriscat retorn econòmic, fa que poques empreses hi apostin.**

Una de les més importants és PhotoLogistics, una agència de viatges domiciliada a Solsona i especialitzada en la fotografia d'animals salvatges. Disposa d'un ampli menú d'ofertes, que va de visitar l'os bru, el llop i el golut a Finlàndia, fins a viatjar a la terra dels Masai Mara a Kènia. Però dins d'aquest gran ventall, hi ha espai per oferir viatges als principals racons faunístics de l'estat espanyol (Andújar, Bechite, Sierra Espuña i Arribes del Duero), però també de Catalunya.

Des de fa temps, **PhotoLogistics gestiona la finca d'un veí de Montgai, amb hides (amagatalls) construïts a les serres de Bellmunt i Almenara, on cada any gestiona fins a vuit-centes pernoctacions turístiques, la immensa majoria concentrades entre els mesos d'abril i juliol.** "És una xifra que no té res a veure amb el turisme de masses", admet el biòleg i fotògraf Carles Santana, "però es força significatiu i eco-

► A la dreta, Lluís Culleré, el guarda de Mas de Melons, atén dues turistes dins un dels amagatalls per observar ocells.

nòmicament beneficiós, sobretot per al propietari dels terrenys que estem gestionant". Des de fa uns mesos, l'empresa ha adquirit la propietat d'un altre terreny a la zona de Massalcoreig, a la serra de Montllober, L'agència té habilitats tres hides ja operatius i, tot i no disposar de dades concloents de visitants, confia que l'activitat turística, encara que limitada per una oferta hotelera minsa, acabi sent profitosa.

A part de l'agència PhotoLogistics, **hi ha molt poques entitats privades locals que donin una oferta especialitzada sòlida als amants de l'ornitologia. Una parella d'Albatàrrec, aficionada als ocells i la fotografia, va crear els Hides del Gregal en una finca de Castellldans, a la perifèria del parc natural de Mas de Melons. A Torrebesses, hi ha un altre observatori gestionat per SomAguait, una entitat per a l'educació i la restauració ambiental i la fotografia de natura. A Vallbona de les Monges, consta l'observatori dels Sentits, gestionat per un projecte d'allotjament rural.**

Un dels espais privats més ben desenvolupats és el de l'Estació del Parapeu, propietat dels productors d'Oli Berança de Bovera (a les Gar-

rigues). Des de fa molts anys, el seu principal promotor, Eladi Ribes, practica anellament per a l'ICO i fa temps que desitja que la seva estació sigui una oferta permanent. Però les limitacions per assumir inversions l'obliguen a dependre de la producció d'oli per continuar sustentant-se. "Tenim dificultat per oferir allotjament i alimentació als turistes que venen", admet Eladi, que confia que en el futur pugui condicionar un antic magatzem agrícola per reconvertir-lo en un allotjament amb capacitat per a quatre persones que serveixi per organitzar estades de dos dies amb un major aprofundiment en l'observació ornitològica.

Intervenció pública

Les administracions no han invertit mai grans sumes de diners en habilitar infraestructures que millorin l'activitat turística ornitològica a Ponent. A penes es disposen de rutes marcades

Els allotjaments per als turistes han d'estar adaptats als seus horaris

PRINCIPALS ESPAIS HABILITATS PER A L'OBSERVACIÓ D'AUS ALS SECANS DE LLEIDA. Font pròpia

◆ D'esquerra a dreta i de dalt a baix, activitat turística ornitològica a la Timoneda d'Alfés, a l'Aiguabarreig, la Mitjana de Lleida i l'Estany d'Ivars. FOTOS: Juan Bernal i Oriol Bosch (ACN).

i adaptades perquè d'una forma individual (o operats per agències externes) es pugui practicar l'observació ornitològica amb un mínim de garanties.

El lloc per excel·lència a la plana de Lleida és la reserva natural de Mas de Melons (al terme de Castellldans) i La Timoneda d'Alfés, un espai que abasta més de 7.000 hectàrees, declarades com a ZEPA des de 1987. Està gestionat per la Generalitat, amb més de 2.000 visitants anuals, i ofereix diversos hides. La seva utilització costa 125 euros i dona als ornitòlegs una garantia gairebé absoluta d'observar les aus de la zona. **Es tracta d'equipaments sofisticats, situats al costat de basses d'aigua i posaders, amb vidres unidireccionals i, fins i tot, càmeres de vídeo ocultes. Des de l'1 de juliol al 29 de setembre, un total de 31 usuaris**

(la majoria de Barcelona) van visitar l'any passat aquests observatoris amagats de Mas de Melons, generant un ingrés d'uns 2.500 euros. "És una activitat dedicada a gent apassionada i a professionals especialitzats", admet Adrià Urrea, que és el tècnic de la reserva, una figura creada fa tan sols tres anys a Mas de Melons. El mateix Urrea és l'impulsor, des de fa dues edicions, de les jornades de portes obertes amb la intenció de fomentar i popularitzar el turisme ornitològic entre el gran públic. S'hi ofereixen visites guiades gratuïtes i activitats familiars, com passejos, sessions de ioga, tallers i, fins i tot, l'alliberament d'aus.

La resta de ZEPA de Ponent disposen de molt poques infraestructures públiques destinades exclusivament a l'albirament d'aus, ni tampoc d'un control dels turistes que s'hi atansen. L'estany d'Ivars i Vila-sana, gestionat per un consorci format per la Generalitat, la Diputació, el consell comarcal del Pla d'Urgell i els ajuntaments implicats, és un indret que acull més de 70.000 visitants a l'any. La majoria són famílies que busquen un lloc de descans recreatiu, però també hi ha constància de viatges especialitzats d'amants de l'ornitologia. "Mai hem fet un estudi exhaustiu dels visitants que venen per aquest motiu", admet el biòleg Rafel Rocaspana, director tècnic del consorci. El fet de tractar-se d'un espai obert, resulta complicat discernir el perfil del visitant de l'estany, però es tracta d'un

**Mas de Melons
disposa d'amagatalls
per veure aus que
costen 125 euros al dia**

"És una activitat dedicada a gent apassionada

◆ Allibertament d'un milà negre a Mas de Melons durant una jornada de portes obertes per a turistes i aficionats.

objectiu que el consorci vol aconseguir a partir d'ara, començant amb un cens acurat de la procedència dels visitants. "Volem afinar-ho en el futur", avança Rocaspana.

Una situació semblant pateix el pantà Utxesa, una de les altres meques catalanes per als ornitòlegs estrangers. Sota el nom de La Fusteria, hi ha el Punt d'informació i Centre d'interpretació de la Reserva Natural d'Utxesa, gestionat per l'ajuntament de Torres de Segre. L'ambientòloga Maria Tost, la tècnica responsable d'aquest servei, té censades una bona part dels visitants (no tots) i confirma que l'any 2024 va registrar 200 turistes exclusivament interessats en l'activitat ornitològica. "La majoria eren grups reduïts, molts estrangers", explica Tost. **Tant a Utxesa com a l'estany d'Ivars i els parcs de la Mitjana i els aiguamolls de Rufeia (aquests dos últims gestionats per la Paeria de Lleida), s'organitzen regularment activitats de conscienciació i difusió del món de les aus.** La majoria estan adreçades a un públic escolar i famili-

ar, per tal d'augmentar la cultura ornitològica a la societat catalana. Es tracta de tallers de nius, anellaments i cursos coordinats amb l'ICO, fins i tot alliberaments d'aus que procedeixen del Centre de Fauna de Vallcalent. Han acollit també alguna de les edicions del OktoBirdFest, una iniciativa pensada per a la divulgació dels espais naturals de Ponent i dels seus ocells.

Però, malauradament, **hi ha poca oferta estudiada exclusivament per als professionals i turistes ornitòlegs. Aquests solen venir operats i guiats per empreses especialitzades.** "Fem tot el que podem", diuen els responsables turístics municipals.

Una convivència impossible

Les espècies no creuen en fronteres. Sembla una obvietat, però és important recordar-ho a l'hora de valorar altres zones geogràfiques com una prolongació de l'aparador ornitològic lleidatà. Ho confirma Juan Bernal, un naturalista de Mequinensa que fa molts anys que col·labora

amb turoperadors estrangers i de l'Estat (sobretot de Barcelona i Madrid) per guiar amants dels ocells per la zona de la Franja aragonesa. Ell la considera com la gran oblidada, lluny de les competències territorials de la Diputació de Lleida, però també de l'interès econòmic dels aragonesos.

El Govern d'Aragó té editades diverses rutes ornitològiques pel seu territori i una d'elles (la setena) està dedicada exclusivament a les comarques de parla catalana. Però a part d'aquesta informació editada per l'administració pública, hi ha tot un desert en l'oferta turística que, en paraules de Bernal, "s'ha convertit en una pràctica incòmoda, discreta i desapercebuda pel sector empresarial". El perfil del viatger ornitòleg és d'una persona que vol allotjament individual i un servei complet que li permeti aixecar-se a les quatre del matí, esmorzar, desplaçar-se al bell mig de la natura per una ruta mínimament adaptada i tornar a descansar abans del migdia, quan l'activitat faunística és ja molt minsa. "A l'Aragó i a una bona part de Catalunya no han entès aquest concepte encara", denuncia Juan Bernal, que ni tan sols ha percebut l'interès d'avaluar l'impacte econòmic que suposa aquest tipus de turisme. I per això ell fa el seu propi activisme: "Sempre animo els meus clients a exhibir els seus prismàtics, telescopis i càmeres, de manera que la seva presència (i els seus interessos) siguin ben visibles als ulls dels empresaris locals", en clara referència als botiguers, restauradors i hotelers.

La Diputació de Lleida és de les poques que han apostat (de forma recent) a construir i fomentar el seu propi aparador ornitològic. I ho fa gairebé a contracorrent de les dinàmiques actuals, remant enfront de grans empreses i fons d'inversió que competeixen per la propietat i la seva explotació (en producció agroalimentària o energètica amb les renovables). **El context agroindustrial de Ponent, sobretot en les grans extensions de cultius de regadiu que van menjant-se a poc a poc el medi natural, està xocant no sols amb els interessos turístics,**

sinó també mediambientals. "L'administració es passa la pilota d'un cantó a l'altre", lamenten els ornitòlegs. "Els estudis de població dels ocells de zones obertes estepàries tenen els indicadors més desfavorables", confirma Xavier Riera, de l'ICO.

Els departaments d'agricultura, ramaderia, medi ambient i turisme, normalment gestionats per despatxos separats, competeixen per uns interessos contraposats i, sovint, cedint

als dels més forts. **"He arribat a la conclusió que l'activitat agroalimentària i l'ornitològica ja no poden conviure", diu un expert que vol mantenir-se en l'anonimat. "Ja no es tracta de buscar l'equilibri, sinó de triar un o altre", conclou la mateixa veu.**

El projecte amb Tarragona

I com que hem dit que els ocells no entenen de fronteres, els patronats de turisme de les diputacions de Lleida i Tarragona-Terres de l'Ebre s'han unit en un front comú. Ambdues entitats van aprofitar la darrera edició de la Fira Internacional de Turisme (FiTur) de Madrid per presentar el seu projecte: la promoció conjunta del Pirineu, els secans de les Terres de Lleida i els del Delta de l'Ebre "com una de les destinacions europees amb més diversitat d'ocells en menys distància". **Els promotors insisteixen que en un sol viatge (en un màxim de tres o quatre dies) es poden observar fins a 250 espècies diferents.** I és precisament aquest format de visites amb què volen convèncer l'opinió internacional invitant periodistes estrangers a venir a viure-ho.

De moment la promoció s'ha assolit amb publicitat, materials de difusió, acords amb mitjans de comunicació internacionals i un web interactiu que mapeja les principals ubicacions, però s'estan preparant noves jornades formatives, de la mà d'entitats com l'Institut Català d'Ornitologia i SEO Bird-Life "perquè no pretenem explotar l'ornitologia, sinó fer-la valdre", defensa Juli Alegre, director del Patronat de Turisme de Lleida. Alegre admet que el turisme ornitològic "és un segment molt petit, molt desestacional", però alhora avisa que "és molt respectuós amb l'entorn i que aporta pernoctacions en moments de baixa ocupació, una clientela fidel i molt reiterativa". En conclusió, un model de turisme que "connecta perfectament amb la nostra visió per a la demarcació".

Ramon Iglesias, ornitòleg i tècnic de desenvolupament del Patronat de Turisme de Lleida, és un dels que més està treballant a construir aquest aparador. **"Crec que tenim múscul suficient perquè els operadors lleidatans (públics i privats) donin els serveis necessaris per atendre la demanda" i alhora permetre empreses de fora que continuïn fent-ho.** "Penso que s'està fent una bona feina", afegeix Riera, "sempre que no s'arribi a una massificació que posi en perill el nostre patrimoni biològic".

L'amenaça del turisme de masses, dels parcs fotovoltaics i dels aerogeneradors, de l'agroramaderia intensiva i del desinterès de la classe política són un toc d'alerta. L'Elèctrica Dharma cantava als anys vuitanta uns versos que encaixen perfectament amb els temors del sector ornitològic ponentí: "Senyors que maneu tant: si escopiu al cel, us caurà a la cara".

L'ICO avisa que els estudis de població de les aus estepàries són els més desfavorables

La prevenció fa caure la xifra de robatoris a les explotacions agràries

El fet delictiu ha presentat una clara tendència a la baixa durant els primers quatre mesos d'aquest any a la zona agrària de Ponent. Segons els Mossos d'Esquadra, entre els mesos de gener i abril, a l'àrea policial de les Garrigues i el Pla d'Urgell els robatoris i furtus a les propietats de naturalesa agrícola i ramadera han baixat més del 20% amb relació a l'any passat. La policia ho atribueix a les millores de prevenció que molts pagesos, empreses i cooperatives han incorporat recentment.

ALBERT GONZÁLEZ FARRAN • Text

Càmeres de videovigilància, alarmes, tancaments segurs, domòtica, sistemes d'il·luminació amb sensors de moviment i, sobretot, més trucades al 112. Aquestes han estat algunes de les accions de prevenció que una gran part del sector agrari de Ponent ha incorporat per protegir les seves propietats (molins, magatzems, garatges, finques...) contra els lladres. Així ho certifica el grup de policia comunitària dels Mossos d'Esquadra, que ha vist com en els primers quatre mesos d'aquest any han baixat més d'un 20% els delictes contra el patrimoni (almenys a les comarques del Pla d'Urgell i les Garrigues). "Cal fer valdre la implicació de la pagesia en la seva pròpia seguretat", asseguren fonts policials.

Un dels sectors agraris que més mesures han assumit en l'últim any és, segons les mateixes fonts, el de l'oliva. Després de les insistents campanyes de prevenció i de l'augment de preus de la passada campanya,

gairebé tots els molins cooperatius i els grans productors d'oli han pres mesures contra els robatoris. Moltes d'aquestes són, de fet, de poc abast econòmic. **Càmeres de videovigilància**

connectades a una aplicació de mòbil o simplement sistemes d'il·luminació amb detectors de moviment són mecanismes de cost assumible.

Els robatoris amb la xifra més alta tornen a ser els que han utilitzat la força, seguits dels furtus i dels robatoris de vehicle. Tots ells han baixat respecte als anys passats. Però la policia autonòmica fa un crit a no abaixar la guàrdia. "Per a nosaltres, un sol crim ja és massa", indiquen.

De fet, **les advertències policials avisen que l'activitat delictiva és migratòria. És a dir, quan els lladres veuen que hi ha més presència policial o simplement s'estan prenent més mesures de prevenció, marxen a una altra zona, però poden tornar en un futur no gaire llunyà.** "La majoria són grups organitzats que venen de fora, que no volen enfrontar-se directament amb ningú i que busquen el robatori fàcil", expliquen fonts policials. La majoria no van armats, excepte els que estan vinculats amb el narcotràfic. En qualsevol cas, **s'aconsella evitar qualsevol enfrontament amb els lladres i avisar de forma immediata els serveis d'emergència, fins i tot si simplement hi ha una simple sospita.** "Qualsevol dada, informació o pressentiment ens va bé per a les nostres investigacions", diuen.

D'obvietats a consells sorprenents

No hi ha una època de l'any en què la criminalitat sigui més propícia que una altra. Això obliga a estar alerta durant els dotze mesos. A l'hivern, les franges horàries de foscor són molt més

 El sector de l'oliva ha incorporat moltes mesures noves a causa de l'encariment de l'oli

àmplies i atractives per als grups criminals; i a l'estiu, els actes populars festius i els viatges de vacances deixen absent les propietats. Cal estar sempre en guàrdia.

Els Mossos recomanen marcar i fotografiar els béns que poden ser robats

Els Mossos d'Esquadra recomanen a tots els pagesos prendre sempre mesures proactives, algunes de les quals poden ser molt òbvies, com evitar deixar els tractors amb la clau posada al contacte o deixar els magatzems sense tancar.

Però n'hi ha d'altres més sorprenents, com la de marcar totes i cadascuna de les propietats susceptibles de ser furtades. **Bateries, màquines de soldar, compressors, estris de tota mena, sacs i, fins i tot, pales de reg, han d'estar fotografiades i gravades amb algun senyal visible que indiqui la seva propietat i que sigui gairebé impossible d'esborrar.** "Això fa tirar enrere als lladres i els possibles compradors del material sostret", expliquen els investigadors, "i a nosaltres ens permet identificar molt millor la víctima".

Precisament, l'any passat els Mossos van detenir una persona a Mollerussa pel robatori de 61 pales de reg de tres col·lectivitats de regants del canal d'Urgell, valorades en uns 6.100 euros. Eren de tres ramals del canal amb afectació a Linyola, Bellvis, Vallfogona de Balaguer, el Poal i Tèrmens, que a més del material furat, van perdre més cent litres d'aigua per segon durant vuit hores. A part, els Mossos diuen que, un cop es té constància que hi ha hagut un robatori en un cobert o magatzem rural, és recomanable no entrar-hi

abans que els investigadors policials. **"La pols i la terra que solen tenir aquests espais ens pot donar informació sobre les soles de les sabates que han utilitzat els lladres", argumenten.**

Els dos consells aparentment més obvis i més eficaços són, segons el manual de seguretat policial, denunciar sempre el fet delictiu (encara que sigui petit) i trucar el 112 davant de qualsevol sospita. En aquest sentit, **desaconsellen els grups organitzats de veïns (els autoanomenats sometents) per protegir les propietats, però sí que els insten a fer de vigilants.** De fet, la policia ja coordina regularment amb serveis de cada ajuntament (amb els agutzils) i del personal de vigilància de les comunitats de regants per disposar de testimonis fiables. Els Mossos els anomenen els seus "alarmants qualificats".

El grup de proximitat

Els Mossos d'Esquadra tenen, a la majoria de les seves comissaries, **un grup de policia comunitària. Es tracta d'agents que s'encarreguen de fer tasques de conscienciació entre la població i d'apropar el cos policial al ciutadà amb consells, xerrades, comunicats de premsa i, darrerament, atenció personalitzada a les víctimes.** Aquesta última tasca suposa fer visites presencials als que han sofert un delictes (bàsicament robatoris i diferents tipus de violències) per conèixer l'estat d'ànim de la persona i intercanviar informació amb ella, tant en matèria de prevenció com de possibles accions que la víctima pugui dur a terme a partir d'aleshores. "Solem fer la visita passats uns dies després del crim, per tal de minimitzar al màxim l'angoixa de la víctima", explica l'agent Ramon Albert, membre d'aquest grup a l'àrea Pla d'Urgell-Garrigues.

◆ FOTO: ACN

La història del Canal d'Urgell feta òpera en gran format

Més de 200 persones (entre cantants i músics), 75 minuts d'espectacle poètic i musical, un pressupost d'uns 200.000 euros i una gira de cinc actuacions que va arrencar a la Llotja de Lleida (a la imatge), ha passat ja pels teatres de Juneda, Mollerussa, Bellpuig i Ponts i culminarà l'any que ve al Palau de la Música Catalana.

Aquesta és la carta de presentació d'*Òpera a les Venes*, un projecte artístic conjunt de l'Orfeó Lleidatà i l'Orquestra Julià Carbonell per convertir la història de la construcció del Canal d'Urgell en una òpera de gran format per a tots els públics.

◆ FOTOS: Albert González Farran

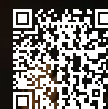

Aseguramos tu esfuerzo, impulsamos tu futuro

pib Group
Iberia

PIB Group Iberia, somos el broker de referencia en seguros agropecuarios.

C/Mossèn Ferran, 27, Seròs 973 780 297

PIB GROUP IBERIA CORREDURÍA DE SEGUROS Y REASEGUROS, S.A.U.
Concertado Seguro de Responsabilidad Civil y Caución según el art. 157 Real Decreto-ley
3/2020, de 4 de febrero. N.I.F.: A58564816. Inscrita en el Registro Mercantil de Barcelona,
Hoja B-97.573, Tomo I.R.U.S. 1000327207147, Folio 0. Autorizada DGSFP J-0924/RJ-0113

urgasashop.com

Descobreix la carn de guatlla

Producte de Lleida, fet al costat de casa

100% PRODUCTE DE PONENT

Pol. Ind. Els Castellots,
Les Borges Blanques

WWW.PREFABRICATSPUJOL.COM

ELS RENTADORS

FESTIVAL DE MÚSICA DE JUNEDA

Alfred García
+ Abril

Judit Neddermann
i Pau Figueres
+ Damià Olivella

Ginestà
+ Mar Pujol

Venda d'entrades a
www.elsrentadors.cat

3, 4 i 5
de juliol

Servei de barra
i menjar

@elsrentadors

Organitza:

AJUNTAMENT
de JUNEDA

Patrocina:

Col·labora:

Generalitat de Catalunya
Departament
de Cultura

bonArea

HIDRO matic

EL REG AMB NOM PROPÍ

SOSES

CTRA. LP-7041, KM 1
25181, SOSES.
TLF. 973 797 846

ALMACELLES

POLIG. PLA DE LA CREU, NAU 11
25100, ALMACELLES
TLF. 973 740 343

www.hidromatic.es

hidromatic@hidromatic.es

osvald
ferreteria

Distribuidor Oficial Electrocoup

C/ Lleida, 17 · 25170 Torres de Segre · 973 79 24 24 / 690 312 604
osvaldferreteria@hotmail.com

Sistema SOFTWARE per Bluetooth F3020

**COOPERATIVA
D'IVARS**

Persones i Territori

110 anys d'agricultors i ramaders dedicats
al millor ofici del món, produir aliments.

110 anys contribuint al desenvolupament econòmic
i social de les famílies i el nostre entorn rural.

Carrer Lleida 2-8 25260 IVARS D'URGELL

www.coopivars.coop

@coopivars

COOPERATIVA
Al servei del territori

GESTIÓ AGRORAMADERA DE PONENT

Estimem la pagesia

Treballem per les persones

Ramaders i ramaderes compromesos amb el territori

som

persones · territori
ramaders · origen
arrels · Garrigues
responsabilitat
llavor · pagesos
coratge · passió
vida · innovació
impuls econòmic

RAQUEL SERRAT, JOAN CARLES MASSOT, PERE ROQUÉ I RAMON ROJO

Líders nacionals d'UP, JARC, ASAJA i Gremi de la Pagesia

“Els consumidors haurien de qüestionar-se quan un aliment és extremament barat”

Les Borges Blanques. L'estudi de pòdcast de la redacció del Som-Garrigues, a les Borges Blanques, acull una conversa amb els principals líders de les organitzacions agràries catalanes. No hi són tots els que ho són, però sí que ho són tots els qui hi són. Parlem d'aigua, de mercats, de preus, de sindicalisme i feminisme.

Albert González Farran

albert@somgarrigues.cat

Albert González - Els embassaments estan ara més plens que mai gràcies a la pluja. Però tornaran a venir seques. Fins on podeu pressionar per demanar més aigua sense ser titllats d'insolidaris?

Raquel Serrat - No es tracta d'insolidaritat, sinó de ser conscients del que ha passat. Cal fer els deures que ens hem anat apuntant tots i no fer que ara, perquè hagi plogut, ens oblidem del que ha passat, com l'any 2008.

A.G. - Però el sector agrícola encara afronta restriccions de fins al 80% en el pitjor dels escenaris del decret de sequera, molt més que altres activitats.

R.S. - Hi ha un compromís amb el govern que es farà una revisió d'aquest decret i nosaltres demanem que se'ns equipari amb qualsevol altra activitat econòmica, com per exemple la indústria. Tothom ha de tenir molt clar que a la pagesia no es malgasta aigua sinó que la utilitzem per produir aliments i això s'ha de tenir en compte a l'hora d'establir les prioritats del seu ús.

Joan Carles Massot - Hi coincideixo plenament. Quan hi hagi restriccions, ens han d'equiparar amb els altres sectors. Després del darrer conveni signat, el departament d'Agricultura hauria d'acatar aquest compromís.

Raquel Serrat:
“De vegades podem comprar-nos un mòbil de mil euros i, en canvi, un bistec de nou euros ens semblarà car”

A.G. - Així, el sector veurà millores...

J.C.M. - Els incendis s'han de parar a l'hivern, no a l'estiu. El mateix passa amb l'aigua.

A.G. - Què vol dir?

J.C.M. - Per molt plens que estiguin als embassaments, no hem de cantar victòria i aquí s'ha acabat, aquí tot a l'ample. La CHE ja està pressionant el Canal d'Urgell amb restriccions. Hem de fer els deures amb els regadius, els hem de transformar i modernitzar ja. I és l'administració qui ha de donar eines als regants per fer-ho possible amb la major rapidesa.

A.G. - Amb ajudes públiques?

J.C.M. - Ajudes ja siguin estatals o de la Generalitat. Després ja parlarem d'incrementar els regadius, però no podem fer-ho si no optimitzem i gestionem bé l'aigua. Ens ho va demostrar la sequera de fa dos anys. El Canal d'Urgell no podia gestionar de cap manera l'aigua perquè no estava modernitzat. El Segarra-Garrigues, sí.

Ramon Rojo - És vergonyós que en el 2025 encara no tinguem unes infraestructures que assegurin les dotacions d'aigua que necessita avui no sols la pagesia, sinó tota la societat. Fa molts anys que invertim en turisme i altres sectors i només ara que la pagesia es mobilitza, sembla que els governs ens facin una mirada.

A.G. - Hi ha una mirada uniforme?

R.R. - No. Jo vinc del Baix Camp i és una vergonya el que ens està passant. Portem més de tres anys sense aigua, amb pous secs, pagesos plegant... Ha estat un autèntic desastre. S'ha de solucionar ja!

A.G. - L'administració no és prou sensible?

Pere Roqué - Jo crec que la primera sensibilitat és la del sector, que per cada estalvi de segon d'aigua tens un quilo més d'aliments. Fa dos anys, va haver-hi gent que gairebé no va poder regar i van haver de subsistir el cultiu de la manera que va ser més plausible. I això no ho han vist a les grans urbs ni a la capital del país. Els turistes que hi havia a Barcelona no se'n van adonar i les banyeres d'hidromassatge dels hotels de cinc estrelles no es van deixar d'omplir.

A.G. - És la societat urbana, doncs, a qui li falta sensibilitat?

P.R. - A la societat encara hi ha un percentatge important de gent que no era conscient del que estàvem parlant nosaltres. La sensació nostra vers a la societat no és la mateixa que la societat vers a nosaltres. I tots estem d'acord que la modernització ens costarà diners de la nostra butxaca a tots, i això la societat ho ha d'entendre que si es queda sense producció ramadera ni producció agrària, els aliments que vindran de terceres països no estaran produïts de la manera que ho fem nosaltres.

J.C.M. - Perquè els governants moguin fitxa, han de ser els votants qui ho han de procurar. El sector agrari tenim els vots que tenim i hem de transmetre a la gent que sigui conscient del que passa, que pensin en tot això quan hagin de tan-

Joan Carles Massot:
"Tant sí com no, si es vol ser representatiu i interactuar amb el Govern, ha de ser als organismes oficials"

◆ FOTOS:
Albert González

car i obrir l'aixeta.

P.R. - Això és el que, com a sector, ens falta acabar de transmetre. Som molt bonics quan anem a Barcelona amb tractors i ens aplaudeixen, però no saben que al darrere hi ha una cosa que se'n diu alimentació.

A.G. - La gent no ha percebut aquest missatge encara?

R.S. - No. Som nosaltres qui ens hem trobat que, quan obriem l'aixeta, no teníem aigua. A la gent no li passava això. Hi ha zones, al sud de Catalunya, que encara avui dia estan patint la sequera. I les conseqüències s'arrossegueu durant molt temps. S'han mort arbres i es van sacrificar caps de bestiar i tot això no es recupera pel fet de ploure ara unes setmanes. Per tant, no. La sensibilitat no ha canviat. Hem d'insistir fent aquesta pedagogia a la societat i explicar que quan es redueix un 80% l'aigua a l'agricultura es produeixen un 80% menys d'aliments.

R.R. - És una contradicció del govern que ens diu que hem de baixar les emissions per contaminació. Si no podem produir aliments, hauran de venir vaixells des de l'altra punta del món i, al mateix temps, no podem entrar a la ciutat amb cotxe perquè contaminem. I, per altra banda, també s'estan menjant coses que no s'haurien de menjar perquè són perjudicials i prohibides a Europa. Per altra banda, estem perdent sobirania alimentària perquè la gent plega. És un tot seguit de contradiccions i sempre estem perdent nosaltres.

A.G. - Cap a on va el sector primari? El mercat està condemnant el model d'explotació familiar a desaparèixer?

R.R. - La política actual s'està carregant la petita pagesia. Per exemple, davant la càrrega burocràtica, si no rebem recursos no podem competir amb les grans empreses que gaudeixen d'equips de gestors i administradors que poden gestionar la burocràcia de subvencions i ajuts.

A.G. - Per tant. El sector no està en perill, sinó el model?

R.S. - Exacte! El model familiar, que és encara majoritari, és el que està en perill. Hi ha molts aspectes que van en contra d'aquesta pagesia. Els tractats internacionals no els vencerem, però ens cal una legislació que protegeixi el producte local. No només som empreses agràries i ramaderes,

sinó que som els que vivim els pobles, els que aportem equilibri territorial, els que garantim la proximitat i la sobirania alimentària més immediata. Això ho va demostrar la pandèmia.

A.G. - Com?

R.S. - Quinze dies després d'aixecar el confinament, ningú es recordava de nosaltres i tot continuaven comprant a les grans superfícies.

A.G. - Però els consumidors també estan molt lligats al seu poder adquisitiu, no?

R.S. - Els consumidors tenim molta més força de la que ens pensem. És veritat que la família s'ha de regir per uns criteris econòmics, només faltaria, tots fem el que podem per arribar al final de mes. Però moltes vegades també és qüestió de prioritats.

A.G. - Quines prioritats?

R.S. - Em refereixo que de vegades podem comprar-nos un mòbil de mil euros i, en canvi, un bistec de nou euros ens semblarà car. Aquí també hem d'entrar nosaltres els pagesos, amb pedagogia, fent entendre a la gent que un producte fet al costat de casa té unes garanties de seguretat alimentària i que això repercuteix directament en la seva alimentació.

J.C.M. - El que hem d'intentar és defensar-nos de les grans corporacions i els fons d'inversió, perquè encara que creïn riquesa al territori, el dia que no li surtin les xifres marxaran i allà es quedarà tot abandonat.

A.G. - Ja no hi ha lloc per a la petita empresa?

J.C.M. - Evidentment que durant aquests anys les explotacions han hagut de dimensionar-se, tal com demana el mateix mercat. Abans es vivia amb una hectàrea de fruita i ara en necessites deu per poder subsistir. I això no sols ha passat en la pagesia. Hem de buscar les eines i els recursos que tenim, tant al sector agrari com al departament d'Agricultura, per destinar-los a aquest model exclusivament. Que entrin els fons d'inversió, però que no gaudeixin de les mateixes condicions. Aleshores és quan protegiem el nostre model.

P.R. - El sector del porc, per exemple, ha patit una transformació en els últims trenta anys d'un model que hi havia, de l'empresa familiar agrària a un de professionalitzat que necessita una capacitat de 2.000 caps. Per què? Perquè l'evolució econòmica li ha fet arribar amb aquestes garanties de producció. Evidentment, les macro-empreses també han aprofitat per invertir, però el ramader s'hi ha quedat gràcies al sistema d'integració.

A.G. - Cal també el suport de l'administració en aquest procés?

P.R. - S'ha d'assolir la sintonia entre el govern de Catalunya i la resta d'administracions, perquè a vegades hi ha hagut disfuncions, depenent del govern que tinguem aquí i a l'Estat.

A.G. - Recordo que un dels lemes de l'anterior revolta pagesa era que "la nostra desaparició és la vostra fam". Però no hi estic gaire d'acord,

Pere Roqué:

"Els turistes i la gent de les ciutats no van adonar-se mai que hi havia una sequera extrema"

perquè sempre hi ha vies perquè entri menjar de fora.

R.R. - Igual si nosaltres desapareixem, tal com està la política internacional, tampoc poden arribar aquí els vaixells. El més segur que podem tenir com a societat és gaudir d'una pagesia local viva. Això és una garantia de qualitat de producte, d'abastiment, de garanties, d'economia, de producció, de riquesa i de gestió del territori. I això s'està deixant de banda, no s'està defensant.

J.C.M. - Tenim un potencial productiu al porcí, a la fruita dolça i en altres sectors. No ens podem menjar tot el que produïm. Ens hem dimensionat i presumim d'un potencial productiu que hem de cuidar. Quan parlem de Mercosur, s'han de potenciar els sistemes de controls dels productes de fora perquè arribin en les condicions adequades.

P.R. - Només un detall. Aquest any que no hi ha tanta quantitat d'olives i d'oli, perquè els rendiments són baixos, és l'any que ha baixat més el preu. Per què? Perquè hi ha algú que li interessa fer abaixar el preu.

A.G. - I aquí està el que deia la Raquel amb relació a les decisions del consumidor...

P.R. - Depèn de què, ho trobem barat i, en canvi, en l'alimentació, tot ho trobem car. I hauria de ser al revés! Hi va haver una època que cada dia sortia a les notícies que l'oli d'oliva anava car.

R.S. - Si agafes un productor d'oli i t'explica com el produeix, ens fa pensar que en aquell moment li estaven pagant un preu just. Com a consumidors, ens hem de preguntar més per què un producte és tan barat, no per què és tan car. A les grans superfícies veus de vegades ofertes de llet a trenta cèntims el litre. Que es plantegi la gent que estan pagant per aquesta llet...

P.R. - Si és que realment és llet, Raquel...

R.S. - Un altre exemple. Els menjadors escolars. El valor d'un àpat de la canalla és de sis euros. Si li traiem les despeses de monitoratge i assegurances, el menjar costa menys de dos euros per infant. Què està menjant aquesta criatura?

R.R. - També hi ha molta opacitat en l'etiquetatge. En una gran superfície et tornes boig per detectar quin producte és d'aquí i quin és de fora. Això és un frau molt gros. A França no passa. Aquesta informació és la que nosaltres necessitem per assegurar-nos que tenim una distinció del producte i sobretot per protegir tant la pagesia com els consumidors.

J.C.M. - Jo vull ser optimista. En l'àmbit europeu, que és on es cou tot, el nou comissari està tocant

Ramon Rojo: "Les organitzacions tenim un múscul que no estem fent servir i això és una pèrdua d'oportunitat"

una nova música, una música diferent, segurament perquè no té més remei.

P.R. - El que ha aconseguit Donald Trump és que Europa s'adoni que, o va unida o ens passaran pel damunt. Tot i la diversitat dels partits polítics que governen a cada estat europeu, sembla que hi ha hagut uniformitat en la resposta.

A.G. - I al sector agrari català hi ha també uniformitat? Darrerament, hi ha hagut organitzacions que han negociat de forma unilateral amb l'administració. És normal que hi hagi veus diferents que representin el sector?

R.S. - L'any 1974 va arribar la democràcia al país, però vam trigar vint anys més a aconseguir la democràcia al camp, amb les primeres eleccions agràries. Tenim la sort de les eleccions perquè els pagesos podem escollir qui ens representa. Hi ha organitzacions agràries diferents amb un model determinat cadascuna.

A.G. - La Revolta Pagesa (ara Gremi de la Pagesia) criticava les organitzacions tradicionals i la seva tendència a empatitzar amb l'administració.

R.S. - Això és plenament legítim, només faltaria. El que no pot ser és que els polítics vulguin ocupar aquests espais d'una forma oportunista.

R.R. - Aquest tema és sensible. Nosaltres, al Gremi, intentem fer un discurs que no sigui conflictiu. Crec que la gent vol que a les organitzacions hi hagi seny i, cadascuna amb la seva visió, fem pinya. El més important sempre és fer força amb fronts comuns. Tenim un múscul que no estem fent servir i això és una pèrdua d'oportunitat.

J.C.M. - És clar que hi ha unes regles de joc que cal complir-les. Si no estem d'acord en això, dissolem les estructures i cadascú a la seva. En el pacte que vosaltres, Ramon, va fer amb el Govern, moltes coses estaven ja aprovades i moltes altres s'estan treballant i lluitant des de fa més de vint anys. Què penseu que estàvem fent nosaltres? Crec que, tant sí com no, qui vulgui ser representatiu i interactuar amb el Govern, ho ha de fer mitjançant els organismes establerts, com la Taula Agrària i les taules sectorials.

A.G. - Parlant de representativitat, on és la dona dins els òrgans decisoris de les vostres organitzacions? Sembla que encara és molt minoritària.

P.R. - Penso que primer hauríem de fer un salt en el temps. Abans de l'any 2000, és cert que estava homogeneïtzat, era un sector molt masculí. Això ha canviat. Però hi ha més. La figura de la dona en el segment agrari és històricament de les més importants. El que passa és que als llocs de representativitat d'aquell moment, a les comunitats de regants, a les primeres cooperatives i organitzacions agràries, el paper de la dona d'aquell moment evidentment no és el d'ara.

A.G. - I com està ara?

P.R. - Cinquanta i cinquanta.

A.G. - A mi em sembla que no.

J.C.M. - La dona en la història de l'agricultura moderna i contemporània ha tingut un paper decisiu, però no visible.

R.S. - És cert que la dona ha estat sempre el pal de paller de la pagesia, la que sustenta la vida i les llars, qui assumeix les tasques de les cures. I això és un dels factors que ens ha limitat a l'hora d'accedir als càrrecs de responsabilitat. El que ha canviat ara és la nostra mentalitat, perquè entenem que hi hem de ser. Som nosaltres que hem pres més consciència de ser als llocs on ens esperen.

A.G. - Però no hi ha paritat, oi?

R.S. - Només el 25% de les explotacions agràries catalanes estan encapçalades per una dona. Encara no hi ha igualtat de condicions. Però això no vol dir que no hi hagi dones.

R.R. - Estem barrejant dos conceptes. Un és la discriminació, que això ho estem superant, per sort. L'altre és el desavantatge laboral que sofreixen les dones, com en casos com el de la maternitat.

A.G. - La lluita agrària s'hauria de feminitzar?

R.S. - Em fa gràcia aquesta pregunta. Què vols dir amb feminitzar?

A.G. - Doncs reduir la testosterona a les mobilitzacions, com les de l'any passat.

R.S. - El que va passar, independentment de si érem homes o dones, era que volíem cremar-ho tot perquè n'estàvem farts. El que necessitem és gent compromesa, nois o noies, és igual, gent compromesa en la causa i que vulgui treballar dia a dia. No es tracta d'una guerra entre homes o dones. Aquesta contraposició ve més donada per una visió urbana que la que realment nosaltres vivim a casa.

A.G. - Ens ha quedat parlar de la crisi cinegètica, de la fauna salvatge, de les pedregades, de la manca de relleu generacional, de la burocràcia... Els temes sobre el sector són tan intensos com interminables i això ens demostra que és un debat de país, de model de país. Gràcies a tots quatre per donar la vostra veu. Continuarem escoltant-vos allà on sigueu.

Pots escoltar la conversa sencera escanejant aquest codi QR amb el teu telèfon mòbil

De les antigues fassines a la producció artesana de licors, un sector ressuscitat

La història dels licors i els destil·lats a casa nostra és com la d'una au fènix. La imposició d'impostos sobre l'alcohol a finals del segle XIX i la posterior competència internacional i dels grans productors va acabar afavorint la desaparició de les antigues fassines municipals, una activitat que havia estat omnipresent als nostres pobles. Però la cosa ha canviat. En els últims deu anys han proliferat petits obradors a diferents punts de la nostra zona, la majoria d'ambició domèstica, però amb un nínxol de mercat prou atractiu per sobreviure.

ALBERT GONZÁLEZ FARRAN · Text i fotos

A molts pobles persisteix encara el terme "fassina" per donar nom a un carrer o una plaça. Segurament era el lloc on antigament es destil·lava l'esperit de vi per obtenir aiguardent, una pràctica que molt comuna (i col·lectiva) on hi havia vinya.

El terme prové del llatí *offīcina* (que significa "fàbrica") i abans n'hi havia una a cada poble, perquè la producció d'aiguardent era molt coneguda. És la beguda que els gallecs han popularitzat amb el seu orujo. Es feia a partir de la brisa (el residu sòlid que s'obté després de premsar el raïm per fer-ne vi) i era molt estès a les comarques de Tarragona (que l'exportaven internacionalment), però també molt present entre els pagesos de Ponent (que solien produir-ne per a autoconsum).

La indústria de l'aiguardent va donar feina i beneficis durant la seva època daurada, a partir del segle XVIII. Les estadístiques mostren com la substitució dels aiguardents pel vi en les exportacions va ser molt ràpida. L'abandonament de les fassines va començar a ser un fet a partir de finals del segle XIX. El punt de partida el va constituir la promulgació d'una llei que, amb data 26 de juny de 1888, establia un primer impost especial sobre els alcohols. Tant si els licors s'importaven com si eren elaborats a qualsevol lloc del territori espanyol, l'impost es fixava en 0,75 pessetes per grau centesimal d'alcohol pur contingut a cada hectolitre, quedant exclosos els vins de fins a una graduació màxima de 19 graus. A més, la llei autoritzava als ajuntaments perquè imposessin un recàrrec especial. Aquesta nova política recaptatòria que va culminar a principis del segle XX, tenia dues finalitats. D'una banda, augmentar els

◆ Un vermut en ple procés de maceració de plantes i fruites dins la tina.

◆ Andreu Culleré tasta un dels seus vermut a l'obrador de la Cooperativa Tres Cadires a Arbeka.

ingressos de la hisenda pública. Però alhora, frenar les protestes contra la importació d'alcohol, majoritàriament d'origen alemany.

La producció d'aiguardent va tenir una funció crucial en els anys immediats de la postguerra. No va ser fins als anys seixanta que aquesta indústria va entrar en crisi i les fassines van anar tancant una darrere l'altra. La producció es va anar concentrant en molt poques empreses d'àmbit estatal i els petits obradors van desaparèixer del mapa. Fins fa ben poc.

La recepta de les padrines

L'any 2016 va néixer a Arbeka la Cooperativa Tres Cadires. Tres joves van tenir la idea, sense ànim de lucre, d'elaborar licors i vermut artesans de qualitat.

Un dels socis, l'Andreu Culleré, un jove de Belianes ara establert a Arbeka, va aprendre del seu pare a elaborar el vi de nous. De fet, la recepta original venia de les repadrines, que se l'havien

passat oralment de generació en generació fins a les seves orelles. L'Andreu venia el licor a amics i coneguts, fins que, juntament amb la seva parella Anna Maria Capdevila i amb un altre soci,

Quim Pérez, va fundar la cooperativa. Diuen que encara conserven les cadires originals de la seva primera trobada.

Cap dels tres socis venien del món de l'alimentació i ha estat la seva actitud autodidacta que els va portar a elaborar una carta completa de licors. El juny del 2016 treien a la venda la primera producció de vi de nous. Dos anys després van crear el seu propi patxaran. El 2020 llançaven al mercat un vermut ecològic i, posteriorment, la ratafia ecològica. Aposten per matèries primeres de proximitat, ecològiques i, en alguns casos, de recol·lecció pròpia.

"El nostre principal objectiu és la dinamització local des del món cooperatiu, volem crear llocs de treball per viure als nostres pobles, a la nostra comarca, a les Garrigues, una de les més empobrides i castigades pel despoblament", reivindica Culleré.

Els preus dels licors de Tres Cadires, com els de tots els petits obradors artesans, són molt més alts que els dels grans productors. Per exemple, una ampolla dels seus vermut estrella, l'ecològic Caràcter, costa uns 17 euros. Un vermut convencional de Reus (el bressol dels vermut), es pot comprar per menys de la meitat.

"Nosaltres no competim amb el preu, sinó amb la qualitat", explica Culleré. Totes les seves produccions són de llarga durada, amb maceracions d'entre 21 dies o fins a sis mesos, com el patxa-

Tres Cadires és una cooperativa d'Arbeka sense ànim de lucre que fa licors i vermut

ran. "Quan fas maceracions tan llargues, el cost del producte s'eleva i, a més, no treballem ni amb essències ni amb colorants, aquest és el nostre ADN", conclou.

Amb gairebé 10.000 ampolles anuals (sumant els seus diferents productes) **Tres Cadires, juntament amb dues cooperatives més de Ponent (l'Olivera de Vallbona de les Monges i les comunicadores de Sarau Estudi) ha endegat una iniciativa que vol obrir i potenciar la internacionalització dels seus vins, vermutos i licors cooperatius.** El projecte, que neix sota el nom d'"Intercooperar per exportar", va arrencar el passat mes de novembre i sortia de la voluntat d'accedir a nous mercats.

Tres Cadires també comparteix el seu obrador d'Arbeca amb altres projectes agroecològics. Un d'ells és Arrels de Retrassia, la marca de ratafia tradicional ideada fa cinc anys per Víctor Guiu i Laia Altarriba de l'Albi. En produeixen més de mil litres anuals i, des de fa uns pocs anys, han creat una referència nova de codony. Es tracta d'un projecte petit, de circuit tancat i principis que van més enllà dels licors, sinó també de la defensa de la biodiversitat i el patrimoni de la pedra seca de les seves finques. Estan ara estudiant la possibilitat de tenir el seu propi obrador.

Un petit lobby a l'alça

El mateix any que va néixer Tres Cadires, ho va fer Elixirs de Ponent. Es tracta d'un altre petit obrador d'Almacelles, que produeix fins a 30.000 ampolles anuals en tots els seus productes, des de vermutos i ginebra, a licors de tota mena (de llimona, camamilla, bombó, préssec, maduixa, fruites del bosc... fins i tot de pinya colada i llimonadura de plàtan). "Tot va començar a la cuina de casa nostra", confessa Gerard Barsala. Després, quan va redactar el projecte d'empresa, va descobrir un bon nínxol de mercat. **"Ens vam adonar que la gran indústria no havia treballat mai la qualitat i la nostra idea era recuperar receptes antigues, aportant-hi un toc actual"**, explica.

Venen el seu producte a través de diverses cadenes de supermercat i coordinant-se amb petits distribuïdors d'arreu de Catalunya. Fins i tot, han entrat al mercat internacional, venent a Andorra, Bèlgica, França, Alemanya i Suïssa, i a diversos indrets de l'Estat espanyol, sobretot a l'Aragó, Va-

Els obradors van començar d'una forma domèstica, per acabar professionalitzant-se

◆ A esquerra i dreta, Gerard Barsala i Marc Cuenca, fundadors d'Elixirs de Ponent i Marnuthem. FOTOS CEDIDES.

◆ Ramon Masip trasllada els seus licors Ramonetto al seu obrador de Bellguarda.

lència i les Illes Balears. Però una gran part de la venda la fan ells mateixos. Tenen clar que els cal continuar sent al capdavant. Què vol dir? Doncs controlar tot el procés productiu. **"El client vol veure qui fa el licor que es pren, com el fa, què porta i què no porta, que li expliquis les diferències amb altres marques", argumenta Barsala.**

Barsala no té por a la creixent aparició de petits obradors. Des que l'any 2016 van començar ells i la Cooperativa Tres Cadires, s'hi han anat sumant un bon grapat més. "Com més siguem, més força tindrem per canviar els hàbits de la gent i recuperar aquest consum saludable que hi havia abans", reivindica Barsala.

Un dels nous productors que van a l'alça és el que respon al nom de Marnuthem, la nova marca de vermut de Bell-lloc. És la primera persona del

plural d'un verb inventat que combina el començament dels noms dels seus fundadors (Marc Cuenca i Núria Sánchez) i la terminació de la paraula vermuth en anglès i francès. "És doncs una invocació al nostre matrimoni i, a la vegada, la representació d'una unió

perfecta dels seus elements, perquè cap en sobresurti, sinó que es mantinguin en una conjunció perfecta", explica Marc Cuenca, un jove empresari vinculat al sector ramader.

Marnuthem va guanyar l'any passat el primer premi en les categories de vermut semidolç i semisec dels World Vermouth Awards, uns guardons promoguts per una empresa editora anglesa, organitzadora d'esdeveniments. Però per sobre d'aquests reconeixements, els joves emprenedors de Bell-lloc es vanaglorien de fer un producte global català. Amb la seva pròpia recepta, produeixen regularment el seu vermut a les instal·lacions de la Falima, la fàbrica de licors la Manresana, a Sant Joan de Vilatorrada, compren el vidre a Girona, el cartó a Sant Sadurní d'Anoia (a l'Alt Penedès), els botànics (els ingredients naturals i aromàtics) a la comarca de la Noguera i el vi a Tàrraga i Lleida. **"Estem orgullosos de poder dir que cada part de les nostres botelles és cent per cent català, elaborat a la nostra terra", manifesta Cuenca.**

Aquest vermut de Bell-lloc es reivindica com un producte que surt dels estàndards clàssics. "Volem ser diferents", resumeix. I aquesta diferència i els anhels de voler adquirir el màxim de qualitat són els seus arguments per justificar un preu elevat, un dels seus alts del mercat: 30 euros l'ampolla. **"Si tu vols donar un gran producte i utilitzes bones matèries primeres, això s'ha de repercutir en el preu, no?",** conclou.

La força dels petits pobles

Hi ha la curiositat que alguns vermuts lleidatans de fabricació artesana estan ubicats en petits llogarrets. A Fullea, un poble de menys de cent

— ◆ —
**"Com més siguem,
 més força tindrem per
 canviar els hàbits per
 un consum més sa"**

◆ El tècnic Sergi Bosh i l'enòleg Toni Coca analitzant l'aiguardent que destillen a La Branda de l'Albi.

habitants de les Garrigues, hi ha la destil·leria Gabarró i Feixa, una empresa familiar que produeix de forma "calmada, donant a cada cosa el seu temps", diuen. Ofereix des d'orujos, a licors d'herbes, i també vi de nous i vermut.

Però el cas més interessant és el que es concentra a **Bellaguarda, un altre municipi de les Garrigues de només 300 habitants on, des de fa uns anys, conviuen dos obradors:** la marca DS Licors,

de Damià Sarró, que produeix begudes de llimona, taronja, cafè i mandarina; i Ramonetto, de Ramon Masip, gairebé amb les mateixes variants. Masip, d'ofici paleta, va convertir la seva afició pels licors en una dedicació que va acabar amb la construcció d'un obrador propi i, fins i tot, amb la distribució per grans superfícies comercials.

El nom italià que li va donar al seu producte va ser fruit d'una broma entre amics i, precisament, d'una etiqueta que sembla no treure's de sobre: del seu licor en diuen el *limoncello* català. Masip reivindica que els licors artesans s'han de consumir poc (en petites quantitats) i sovint (tan sovint com demani el cos).

Ramonetto produeix a demanda. En Ramon es tanca a l'obrador cada cop que veu que el seu estoc es va exhaurint. Al final, acaba produint unes 2.000 botelles anuals, però això sembla que va a l'alça. Enguany porta venut un 70% més que l'any passat en la mateixa època, fet que el fa adonar que la demanda és creixent. És un mercat amb un potencial que va a més.

Una destil·leria a mida

Diverses cooperatives i productors de vi de Catalunya, entre ells Tres Cadires d'Arbeca, s'han unit recentment per endegar a l'Albi (també a les Garrigues) **el projecte de la Branda. Es tracta de la primera destil·leria a mida per als productors artesans. De moment s'han especialitzat en aiguardent, però segurament ampliaran horitzons en el futur amb el whisky i altres destil·lats.**

Els obradors han vist créixer les vendes en el darrer any i preveuen fer-ho més en el futur

● Un grapat de brisa, les restes del raïm premsat que s'utilitza per fer-ne aiguardent.

La Branda, que és el terme amb què antigament es coneixia la flama que feia bullir els alambins, dona nom també a aquesta cooperativa de serveis. És "l'oportunitat de crear una nova línia de negoci als cellers de gran prestigi", reivindiquen els seus fundadors. **La idea és obrir les portes a qualsevol petit productor de vi que vol convertir les seves brises (les restes del raïm després de la premsada) en un aiguardent propi. Els seus promotors ho reivindiquen com "un clar exemple de bioeconomia circular que, a partir d'un sobrant, genera un producte nou de valor que permet als cellers ser ecològics no només en la producció dels vins, sinó també en el reaprofitament i revalorització de les brises".**

L'enòleg Toni Coca, propietari d'unes vinyes al Priorat i un dels socis del projecte, explica que la Branda respon a una necessitat de mercat: "a Catalunya tenim una majoria de macrodestil·leries, massa grans per tractar el producte al detall". La nova cooperativa busca produir destil·lats de qualitat, que estiguin lligats al territori. I en el futur, qui sap, potser acabarà comercialitzant un nou aiguardent, sota la marca La Branda.

Un procés amb història

La destil·lació és una de les tècniques més antigues de la química i, fins avui, continua sent una eina essencial per a la indústria. L'alambí, l'instrument clau per dur a terme aquest procediment, ha estat atribuït a diferents cultures (sacerdots egipcis, savis indis, xinesos o àrabs) cosa que fa difícil determinar-ne amb exactitud l'origen.

Més endavant, a l'edat mitjana, al segle XIII, a l'anomenada Escola de Salern (Itàlia), el sistema es va perfeccionar, fins a acabar resultant el que coneixem ara.

La destil·lació consisteix a bullir la brisa fermentada, el vi o qualsevol fermentat, dins d'un alambí (una caldera), entre 70 i 100 graus. Així, l'alcohol s'evapora abans que l'aigua, passa pel tub fins al serpentí (on es refrigera), l'alcohol es condensa i torna a estat líquid: això és l'aiguardent. En aquesta fase, s'hi poden afegir herbes o altres ingredients per aromatitzar l'aiguardent (com l'anís).

De vegades, aquest aiguardent es torna a destil·lar (això es diu "redestil·lar"), per millorar-ne la qualitat o aconseguir un alcohol més neutre.

Per fer licors, s'utilitza alcohol neutre, que es macea amb plantes o altres productes. Això vol dir que es deixa reposar en fred (sense bullir), maceant-se en recipients tancats, perquè agafi aroma i sabor. Aquest procés pot durar entre vint i quaranta dies: cada ingredient demana el seu temps, per aconseguir la seva millor essència.

Després s'hi afegeix sucre, que prèviament s'ha desfet en forma d'almívar (perquè en sòlid no es barreja bé amb l'alcohol). El tipus de sucre (de remolatxa, de canya, mostos) també dona un color diferent al licor.

Pots escoltar la versió de pòdcast d'aquest reportatge escanejant aquest codi QR amb el teu telèfon mòbil

ecobalsas

**Impermeabilización y rehabilitación de balsas para agua y purines.
Instalación de cubiertas flotantes**

ecobalsas@ecobalsas.com - www.ecobalsas.com

Partida La Femosa, 21, 25197 LLEIDA Tel. 973 050 077 - 609 742 171

aritmós

Aritmos, 40 anys sembrant innovació i tecnologia per fer créixer el teu negoci!

Partner Platinum de SAGE, líder en ERP i solucions tecnològiques especialitzades per a la gestió d'empreses del sector agroalimentari.

Pol. Ind. Activa Park, C/ Tèrmens, 8, 25190 Lleida / +34 973 188 300 / www.aritmos.com / info@aritmos.com

El teu especialista en solucions energètiques

SOLENVER

Soluciones energéticas

Energía solar
fotovoltaica

Instal·lacions
integrals

Aerotèrmia

Eficiència
energètica

Pol. Industrial Les Comes,
C/ Migjorn, 12
25123 Torrefarrera (LLEIDA)

973 788 888

www.solenver.com
admin@solenver.com

Els altaveus més influents del món rural

Les xarxes socials són, des de fa un temps, un dels canals més eficaços per mirar d'influir l'opinió pública. Twitter (ara X), Facebook i, sobretot Instagram i TikTok són els grans altaveus de la societat actual. Això té molts perills, però alhora grans avantatges, sobretot per a col·lectius o realitats que necessiten millorar o reivindicar la seva imatge. Com la del món rural. Descubrim alguns dels seus altaveus més influents.

ALBERT GONZÁLEZ FARRAN · Text i fotos

A França existeix un autèntic lobby pagès que va néixer precisament a les xarxes socials. El van batejar com a *FranceAgriTweets*, perquè va néixer el juny de 2017 al que aleshores se'n deia Twitter, i va esdevenir una comunitat d'entusiastes de l'agricultura units per conscienciar i comprendre el món agrícola. Aquest compte, fundat per un agricultor de la regió de les Ardenes (al nord del país gal), va créixer ràpidament fins a convertir-se en una comunitat molt influent de centenars de membres. Amb el pas dels anys, han publicat manuals de comunicació, han participat en molts actes públics, tenen presència als mitjans de comunicació i, fins i tot, els seus representants s'han arribat a trobar cara a cara amb el president de la República Francesa. Salvant les distàncies, amb unes mateixes intencions, va néixer **Pagesos GPS. Es tracta d'una**

colla de pagesos catalans que van trobar-se primer a les xarxes, després van decidir organitzar-se en un grup de WhatsApp i, finalment, l'any 2018 van crear un compte propi a Twitter. "Voliem explicar-nos, parlar de les nostres decepcions, però també de

les il·lusions", recorda Ventura Alférez, un ramader de Torres de Segre que està dins aquest col·lectiu des dels seus inicis i ara és un dels que gestiona els continguts a les xarxes. GPS res-

pon a les inicials de **Grup de Pagesos Sonats i els seus membres estan repartits per totes les comarques catalanes. Una de les seves accions més sonades va ser el juny de 2019, quan el grup va organitzar una campanya solidària per ajudar un dels seus membres a reconstruir una granja de 200 ovelles afectada per l'incendi de Ribera d'Ebre i valorada en 20.000 euros.** Amb això van guanyar molta visibilitat i seguidors. Avui en tenen prop de 14.000 a X.

L'objectiu actual del grup és, "com a mínim, que la gent ens llegeixi, que conegui les nostres dificultats i problemàtiques, que no vegi la terra i la pagesia sols com a elements idíl·lics", demana Alférez.

Josep Castells · Alcarràs

Lo Tractor Rosa

Ha arribat a tenir 14.000 seguidors a X

Dins aquest grup de pagesos sonats, hi ha també un altaveu d'envergadura. El personatge es diu Lo Tractor Rosa i la persona, Josep Castells, pagès i ramader d'Alcarràs de 62 anys que va descobrir al Twitter la millor eina per expressar-se. L'any 2022, per un tuit sobre un llop que es menjava una ovella i "un consegüent cúmul de despropòsits", li van suspendre el compte i va haver de recomençar. Va perdre els més de 14.000 seguidors que tenia.

En qualsevol cas, Castells continua utilitzant aquesta eina. **Utilitza el símbol d'un tractor rosa (inexistent, per cert) per atraure l'atenció del seu públic i, sobretot, l'interès pel sector agrari.** "Vaig descobrir que hi havia una gran

Un grup de tuitaires francesos va crear un compte que ara és un autèntic 'lobby' pagès

◆ Josep Castells gestiona el compte Lo Tractor Rosa.

desconnexió entre el món urbà i el rural", recorda Castells, "i vaig arribar a la conclusió de què era necessari explicar la nostra activitat perquè la gent ens entengui i ens compregui". Al cap i a la fi, vol contrarestar les opinions negatives contra el sector pagès.

El propietari del Tractor Rosa admet que X és una xarxa salvatge, dura i sovint ofensiva, que amb l'últim canvi de propietari (i dels algorismes) ha suposat un augment de la distorsió i del soroll. Però ell s'ho agafa com un repte i amb una actitud que ell defineix com a cavallerosa, i pretén adaptar-s'hi. "Si aconseguixo canviar una sola mentalitat desinformada, per a mi ja és una satisfacció", conclou.

Senyor Postu · Lleida

Postureig de Lleida

92.000 seguidors a Instagram i 27.000 a X

Tothom sap qui és el Senyor Postu, però ningú coneix la seva identitat real. Amagat darrere un antifàç i sota un barret de palla, aquest jove desconegut fa ja més de deu anys que reivindica Ponent en totes les seves esferes. El perfil del seu seguidor és aquell interessat en tot el que està relacionat amb Ponent, visqui on visqui. "Crec que veus com les nostres, que han pogut explicar-se, han permès valorar aquesta terra d'una forma molt més positiva", pensa.

Utilitza l'humor per amanir el to dels seus missatges reivindicatius que, des de fa un bon grapat d'anys, han guanyat en contingut social. De fet, utilitza sovint el hashtag #PostuCauses per definir la seva adhesió a múltiples campanyes

solidàries. **"Al principi, el meu era un humor pur i dur, molt punyent, per riure'm del postureig, del que fa la gent per quedar bé davant la càmera, per aparentar", explica, "però ara és una cosa molt més social, molt més reivindicativa".** Ha acostat el personatge al que ell considera que és la persona que hi ha amagada. Xapes, imants, samarretes i caganers és part del marxandatge que es pot trobar a la PostuBotiga per ajudar nombroses organitzacions socials. "No hi ha lucre en això, no és la meua professió", assegura.

Amagant-se en la mesura que pot (hi ha moltes teories sobre la seva identitat), admet que l'anònimat li permet separar el projecte comunicatiu de la seva vida personal i, de fet, convertir el seu personatge en un projecte compartit amb la societat. "Jo crec que la reivindicació i la queixa la podré seguir fent sempre, encara que em cansi de sortir amb el barret i la màscara a tots els llocs on em conviden", avisa. Fins i tot, el Senyor Postu podria continuar viu per molts anys més en les mans d'algú altre que el rellevi. Qui sap?

◆ El Senyor Postu, darrere del seu habitual antifàç.

◆ Montse Freixa amb el mòbil a l'obrador on treballa.

Montse Freixa · La Floresta

EvooEasy

Premi Agro Influye 2025

La Montse Freixa és una cuinera de La Floresta (les Garrigues) i treballa a Lleida. S'autodefineix com **una sommelier de l'oli, és a dir, una experta i promotora de l'oli d'oliva verge extra, que ha batejat els seus comptes a les xarxes sota el títol EvooEasy (que recupera les paraules angleses extra virgin olive oil)**. Enguany ha guanyat a Saragossa el títol d'ambaixadora de l'oli dels Premis AgroInfluye, que organitzen la companyia especialitzada en viviers Agromillora i l'agència de comunicació 2Esferas. Competia davant creadors de continguts (també de l'oli) que tenen més de 300.000 seguidors. Ella en té poc més de mil, però va acabar sent la guanyadora. "Sincerament, m'encantaria que el que jo comunico tingués molts més seguidors, reconec que les xarxes funcionen així", explica Freixa, "però també penso que més val tenir-ne pocs i interessats en el tema que no pas molts que siguin insignificants". Com la resta d'influenciadors rurals, ella no viu d'això. Però admet que "aquesta és la meva passió, és el que m'agrada, i l'estima que li tinc al sector productor d'olis". "Són una pila de coneixements que considero que les persones que dediquen esforços per fer l'oli, que no soc jo, estan molt poc valorades ni reconegudes", afegeix.

Jonathan Nuevo · Lleida

Esmorzars de Forquilla

Més de 50.000 seguidors a Instagram i 6.000 a X

A part de presentar esmorzars de forquilla (i gabinet), **el lleidatà Jonathan Nuevo vol promoure els productes alimentaris de proximitat, els de quilòmetre zero i, en definitiva, la terra i la seva gastronomia.** "Vull reivindicar i donar visibilitat a la cuina catalana, la tradicional, la casolana, la que tots coneixem", explica Nuevo, "perquè avui en dia costa trobar els plats que s'estan perdent". Setmana rere setmana visita restaurants no sols de Ponent (la majoria), sinó també de la resta del territori català.

El seu projecte va començar mig amb broma l'any 2018, "com **un hobby que tinc, que és la bona gastronomia, que em va inculcar el meu pare**", diu. **I aquest hobby s'ha anat fent gran, fins a col·laborar amb entitats i mitjans de comunicació i participar en molts actes socials.**

"Els locals de moda ja no cuinen com tots coneixíem, aquella la cuina de xup-xup, amb aquells guisats, i el que intento és donar-hi visibilitat", insisteix Nuevo, que admet que s'ha engreixat a causa d'aquest projecte. "Jo era molt esportista, vaig arribar a ser àrbitre de bàsquet durant més de set anys, i estava en una categoria bastant bona, estava a un nivell màxim", recorda, "i la veritat és que era molt diferent de com soc ara". I és que fins i tot els projectes d'èxit tenen un preu.

◆ Jonhatan Nuevo fotografiat durant un dels seus esmorzars.

◆ Marc Freixinet, dins una de les naus de la seva granja de pollastres a Bellaguarda.

Marc Freixinet · Bellaguarda

Marc FR

Més de 5.000 seguidors a Instagram

"Els urbanites em diuen...". Amb aquesta frase, el jove ramader de Bellaguarda, Marc Freixinet, comença tots els seus *reels* a Instagram, alguns d'ells molt sonats. Per urbanites, ell entén tots aquells que viuen a les ciutats i a qui pretén "ensenyar-los com vivim, com treballem, com fem les coses, perquè crec que hi ha una distància molt gran entre poble i ciutat". **"Es pensen que encara anem aquí fent fogueres i amb taparabos", bromeja.**

Amb un to d'humor, fins i tot de sorna, tracta els estereotips més populars i els contrasta amb els seus arguments, també carregats d'ironies. Un dels seus primers vídeos es va fer viral, amb

centenars de milers de visualitzacions, quan utilitzava imatges d'altres creadors, fet que li va suposar l'eliminació d'aquella publicació. Però continua arrossegant fidels seguidors que, a part de riure amb les seves bromes, coneixen detalls importants de la seva feina, tant a la granja com al tros.

Publica a raig. "No m'ho penso gaire a l'hora de gravar-me, ni tan sols em preparo un guió", confessa, "sols parteixo d'una idea i la publico tal com em surt la primera vegada".

Fuig de les pressions i ignora els comentaris insultants, perquè és conscient del soroll de les xarxes i de què, al final, la seva feina és una altra. "El dia que em surt alguna cosa la faig i, si després estic un mes sense pensar-hi, no penjo res", assegura, "perquè ja tinc la meva feina, que és molt esclava i em pren prou hores al dia".

Pots escoltar l'entrevista sencera. Escaneja aquest codi QR amb el teu telèfon mòbil.

SOMRURALS
P Ò D C A S T

NOTÍCIES

COOPERATIVES

Quatre anys de cooperativisme agrari a l'alça amb una facturació de 2.320 milions el 2023

► El conseller Ordeig va cloure l'assemblea.

ACN • Arbeca

Les 185 empreses cooperatives que formen part de la Federació de Cooperatives Agràries de Catalunya (FCAC) han augmentat la facturació per quart any consecutiu fins a arribar als 2.320,5 milions d'euros el 2023, l'últim exercici analitzat. Suposa un increment de 42 milions d'euros, un 1,8% més respecte a l'anterior exercici i un 21,7% més si es compara amb la mitjana dels quatre anys previs. Són xifres que la FCAC va donar a conèixer el dia 29 de maig a la 42a assemblea general que ha celebrat a Arbeca (Garri-gues) i que va aplegar unes 300 persones entre representants de cooperatives agràries, responsables institucionals i de l'entorn econòmic i social. Les cooperatives representen el 37% de tota la producció agrària del país.

El president de la FCAC, Ramon Sarroca, va destacar el creixement de les cooperatives enmig de "moltes situacions complexes", com ara la guerra a Ucraïna, diversos episodis de gelades i pedregades i anuncis d'aranzels. El conseller Òscar Ordeig, qui va cloure la jornada, va destacar l'important paper de les cooperatives en el sector agroalimentari.

Del total facturat el 2023 per les cooperatives agràries, la meitat corresponen a les que estan a la demarcació de Lleida, amb un total de 1.195 milions d'euros. Aquesta xifra, però, suposa un lleuger descens d'uns 22,5 milions (-1,9%). Altrament, la demarcació on més ha augmentat la facturació és Barcelona amb un increment del 8,5%.

REGADIUS

El govern espanyol executa obres per 30 milions d'euros per modernitzar Pinyana

REDACCIÓ • Lleida

El Ministeri d'Agricultura, a través de la Societat Mercantil Estatal d'Infraestructures Agràries (Seiasa), executa obres de modernització de regadius per valor de 30,2 milions d'euros a la Comunitat de Regants del Canal de Pinyana, a Lleida. Amb una superfície d'unes 14.000 hectàrees, aquesta comunitat està dividida en 16 collectivitats. El projecte abasta 1.880 hectàrees, que conreen 673 regants als termes municipals de Corbins, Benavent de Segrià, Torre-Serona, Vilanova de Segrià, Lleida i la Portella. Amb un termini d'execució de 24 mesos, es pretén millorar l'eficiència hídrica mitjançant la substitució de la xarxa d'antigues séquies per un sistema de canonades a pressió.

AJUDES

Aprovada la modificació del Pla Estratègic de la PAC amb canvis clau en agrivoltaica i ecorègims

REDACCIÓ • Madrid

La Conferència Sectorial d'Agricultura ha aprovat modificar el Pla Estratègic Nacional de la Política Agrària Comuna. S'aclearix la relació entre els sistemes agrivoltaics (ús compartit d'activitat agrícola i plantes fotovoltaïques) i les terres de cultiu i pastures per rebre ajuts de la PAC. L'ús prioritari sempre ha de ser agrari, i s'establirà una limitació a l'espai que es perdi per la instal·lació de plaques solars. També s'introdueixen dues modificacions als ecorègims: s'elimina la condició que la coberta vegetal en cultius llenyosos hagi d'ocupar el 20%; i s'estableix un nou percentatge d'espais de biodiversitat per a les explotacions que inclouen almenys dues tipologies: terres de regadiu, de secà o permanents.

NOTÍCIES

GUARDONS

L'Associació Catalana de la Premsa Comarcal premia una portada del 'SomRurals'

◆ Gala dels premis de divendres a Barcelona.

REDACCIÓ • Barcelona

L'Associació Catalana de la Premsa Comarcal (ACPC), una entitat sense ànim de lucre formada per la pràctica totalitat d'empreses i entitats editores de premsa comarcal i local de Catalunya, ha premiat *SomRurals* amb el guardó de millor portada en la categoria de revistes semestral, trimestral i bimensual. En una gala celebrada a l'Auditori 1899 del FC Barcelona, l'ACPC va organitzar la segona edició de la Festa dels Premis de Premsa Comarcal, on van assistir més de 200 persones, la majoria representants de les diferents publicacions associades.

SomRurals ha estat enguany premiada amb la portada que va sortir al carrer la tardor de l'any passat, en què es veu representat la imatge d'un garrí en una explotació porcina de Ponent, com a part d'un reportatge sobre aquest sector. En la mateixa categoria, hi havia les candidatures de dues portades més de l'*Avenç* de Palau d'Anglesola i l'*Escalenc*.

El premi el van anar a recollir el coordinador del grup *SomGarrigues*, l'editora de la revista premiada, i el periodista Albert González Farran, un dels responsables dels seus continguts.

Aquest és el tercer any consecutiu que la revista és premiada per l'ACPC. En els dos anys anteriors, ha rebut premis en la categoria de millor fotografia periodística. A més, *SomRurals* va ser també premiat com a Millor Publicació de Premsa No Diària a la 24a Nit de les Revistes i la Premsa en Català del passat 6 de novembre.

MEDI AMBIENT

Ordeig: "Seguirem donant suport a les plantes de biogàs per avançar en la transició energètica"

REDACCIÓ • Barcelona

El conseller d'Agricultura Òscar Ordeig va manifestar que les plantes de biogàs "són una oportunitat per al territori", durant una jornada celebrada a finals de maig a l'Auditori Joan Oró del Parc de Gardeny, a Lleida. Ordeig va remarcar que el Govern continuarà donant suport a les plantes de biogàs com a "element clau per avançar cap a una transició energètica, ambiental i verda, i una oportunitat per al territori". En aquesta línia, ha anunciat que enguany es publicarà la segona convocatòria dels ajuts destinats a subvencionar les instal·lacions de plantes de biogàs i tractament del material orgànic obtingut com a resultat de la digestió anaeròbica (digestats), amb un import previst de 25 milions d'euros.

ELECCIONS

Més de 200 productors i elaboradors agraris ecològics escullen els representants al Consell

REDACCIÓ • Barcelona

Amb una participació registrada del 4,79%, sobre un total de 5.057 electors i electores, i amb el 100% del vot escrutat, els productors, elaboradors i distribuïdors d'agricultura ecològica van escollir els nous membres de la Junta Rectora del Consell Català de la Producció Agrària Ecològica (CCPAE). La jornada electoral va tenir lloc el 27 de maig de 2025 i s'havia de triar tres membres dels operadors de producció, tres més en representació dels operadors de preparació i un en representació de la resta d'operadors. El CCPAE és l'autoritat de control de Catalunya i la seva funció és auditar i certificar els productes agroalimentaris ecològics a territori català, segons la normativa europea.

NOTÍCIES

AGRICULTURA

Catalunya mantindrà la producció de fruita de pinyol malgrat les diverses pedregades de primavera

REDACCIÓ · Lleida

Catalunya mantindrà la seva producció de préssecs i nectarines malgrat les pedregades d'aquesta primavera. De fet, la producció catalana baixarà un 2% respecte de la passada campanya, amb una previsió de 376.780 tones, i recuperarà un 5% de la producció en relació amb la mitjana dels darrers 5 anys. Segons les dades de la Generalitat i la patronal Afrucat, la demarcació de Lleida colliria un 2% menys de préssecs i de nectarines (356.930 tones). Tot i les set pedregades que ha patit la zona de Lleida en poc menys d'un mes, aquest seria el tercer any amb un potencial productiu correcte després de campanyes amb molt baixa producció (2020, 2021 i 2022) i amb greus afectacions climàtiques.

ECONOMIA

Acord per iniciar el retorn de diners i per uns preus més baixos de les assegurances agràries

REDACCIÓ · Lleida

El govern català ha executat el retorn econòmic als joves, agricultors professionals i Explotacions Agràries Prioritàries (EAP) per la contractació de pòlisses d'assegurances agràries realitzades a finals de 2024 i principis de 2025. El retorn s'ha aplicat a totes les línies d'assegurances agràries contractades fins ara (fruita dolça, olivera, fruita seca, vinya, cereals, etc.) i ha estat possible gràcies al doblament del pressupost del departament d'Agricultura, que ha passat de 15 a 30 milions d'euros. El conseller Oscar Ordeig es va comprometre recentment a publicar una ordre que inclourà assegurances de retirada d'animals morts i assegurances de vida, especialment importants per al sector boví.

TRIBUNALS

Nou contenciós d'UP contra l'autorització d'una altra planta solar fotovoltaica a Alcarràs

REDACCIÓ · Lleida

Unió de Pagesos ha interposat un contenciós administratiu a l'autorització d'una planta solar fotovoltaica projectada al terme d'Alcarràs (al Segrià). La mesura es pren en contra de la desestimació dels recursos d'alçada lliurats a la secretaria d'Acció Climàtica del Govern anterior en funcions, en relació amb l'autorització de la direcció general d'Energia a la planta solar fotovoltaica PSFV Juno Solar 1 de 49,97 MW a Alcarràs. "No ens han deixat cap altra opció que acudir a la justícia, ja que han fet cas omís dels reiterats advertiments i recursos que hem presentat", expliquen fonts de l'organització agrària, que considera que el Govern anterior en funcions "va ser molt irresponsable".

MOBILITAT

Presenten més de cinquanta propostes per a la millora de la mobilitat en entorns rurals

REDACCIÓ · Barcelona

L'Associació d'Iniciatives Rurals i Marítimes de Catalunya (ARCA) va crear un Grup de Treball en Mobilitat Rural, amb l'objectiu d'aprofundir en les necessitats, les queixes i les demandes de les àrees rurals en matèria de mobilitat, analitzar-les amb mirada experta i proposar possibles solucions per fer front a les problemàtiques identificades. Aquest Grup es va reunir en tres ocasions, en què es van debatre qüestions diverses relacionades amb la mobilitat des de la perspectiva del món rural. Com a resultat d'aquestes reunions, ARCA ha elaborat un document de propostes per a la millora de la mobilitat en entorns rurals, les quals han sigut validades i revisades amb el mateix Grup de Treball.

— L'envelat —

Hi havia una vegada uns nens jugant en
un envelat de Gaza i va caure una bomba.

Natàlia Lloreta i Gabriel Pena

El vern

És un arbre amb fulles que, aplicades directament, poden tallar hemorràgies i cicatritzar ferides. Anys enrere, se'n feien fullats per donar com a menjar als animals durant l'hivern.

REDACCIÓ • Airy Gras

IL·LUSTRACIÓ • Digna Gros

El vern (*Alnus glutinosa* L.) és un arbre caducifoli de 10 a 25 metres, típic de boscos de ribera i vores de canals de regadiu que podem trobar des del nivell del mar fins a l'estatge montà (1.600 m).

Es tracta d'un arbre de capçada densa i allargada, format per branques més aviat curtes i obertes. L'escorça és llisa i grisenca en arbres joves i es va enfosquint cap a una coloració bruna negrosa amb plaques que acaben caient en forma de crosques amb el temps. Les gemmes són pedicel·lades d'un color bru violaci i glabres (sense pèls). Les fulles són obovato-orbicular, doblement dentades i lleugerament enganxoses (sobretot quan són tendres). Es tracta d'arbre monoic i la floració és abans de la sortida de

les fulles. Les flors masculines es troben agrupades en aments pènduls de 6 a 12 cm i els aments femenins són ovoides, d'1-2 cm, verds quan són joves i negrosos i llenyosos en madurar. El fruit és una sàmara, amb dues ales coriàcies molt estretes.

Els usos associats per a aquesta planta són diversos. A nivell medicinal, les seves fulles són aplicades directament sobre la pell amb una acció antisèptica, cicatritzant i per a tallar les hemorràgies de petits talls i ferides, així com també per a madurar i rebentar furúncols i per als ulls de poll. A nivell alimentari, anys endarrerere se'n feien fullats per a donar com a menjar als animals durant l'hivern.

Per últim, destacar que **la seva fusta és ben coneguda per no ser pas gaire apreciada per a cremar, ja ho diu el refrany popular: "La llenya de riu, no fa ni flama ni caliu", però sí per a l'elaboració de joguines o petits objectes de decoració, ja que és una fusta tova i fàcil de treballar.**

El boom de la poma al secà garriguenc

Entre principis dels anys seixanta i finals dels vuitanta, les pomes Golden i Starking es van fer un lloc a les Garrigues Altes i els pobles de les Garrigues Històriques, terres de secà que per la seva altura, el seu règim pluviomètric i altres condicionants donaven un caràcter únic als fruits. Les condicions favorables, però, van durar entre una i dues dècades depenent del poble. La sequera i l'exigència de calibres per part dels mercats van sentenciar un cultiu que havia fet fortuna i del qual ara només en queda un testimoni en actiu, l'explotació Cal Perico de Bellaguarda.

XAVIER FRANCH SAS · Text i fotografia

Segurament, no hi ha cap fruita més vinculada amb Lleida i bona part de les comarques de Ponent en l'imaginari col·lectiu del país que la poma. El 2023 se'n va produir prop de 150.000 tones a la demarcació, un 63% de tota la que es va fer a Catalunya. Aquesta era una xifra més alta que el 2022, fortament marcat per les gelades primaverals, però entre els registres més baixos dels últims 20 anys a causa de la sequera. El 2024, la previsió era de 171.580 t, un 13% més alt que la collita anterior, i ja dins la mitjana del lustre. El fet de ser un dels cultius més importants de l'oest del país i la promoció que se n'ha fet mitjançant l'indicatiu de qualitat Poma de Lleida, existent des del 2003, han consolidat aquesta referència. El Segrià, el Pla d'Urgell, el nord de l'Urgell, el sud de la Noguera i el nord de les Garrigues són superfície de fruita de llavor. Tothom associa poma i regadiu. Ara bé, no sempre ha sigut així. **En el passat recent descobrim l'experiència de pagesos de secà que hi van confiar com un arbre complementari a l'olivera, l'ametller i el cereal. Parlem d'un petit boom garriguenc entre els anys seixanta i vuitanta.**

L'explotació Pomes de Cal Perico, a Bellaguarda, és l'últim vestigi d'aquell creixent i insòlit interès fruïter. La casa va mantenir el cultiu quan els veïns del poble, de la resta de les

Garrigues Altes i de les Garrigues Històriques havien decidit que ja era l'hora d'arrencar-lo. Això ens permet estirar del fil d'una memòria viva: la dels primers bancals als fondos; la dels pous cavats a la vall per aprofitar l'aigua que hi corria per sota i la de la construcció de basses per retenir la de la pluja; i també la dels magatzems habilitats per fer més fàcil la recollida i la càrrega als intermediaris i compradors. El 2023, l'empresa d'Albatàrrec Baró i Fills va adquirir dues finques a Bellaguarda amb unes 30 ha amb l'objectiu de plantar-hi, novament, pomes. Durant els anys d'eclosió de què parlem, n'havien comercialitzat de Bellaguarda i Juncosa i ara, amb disposició del reg de suport, les perspectives i el futur del fruit estaven molt més garantits. Dècades després d'aquella febrada, el moviment suposa un reconeixement i una reivindicació d'una poma cruixent, dolça i saborosa, agermanada amb la poma de muntanya que es fa a partir dels 700 metres, i amb matisos rellevants respecte la producció de la resta de la demarcació.

De l'un a l'altre

Als pobles del sud de les Garrigues, el cultiu es va escampar com una taca d'oli a partir dels anys seixanta. **Va passar de ser un arbre tradicional, que era fàcil de trobar als horts i que donava alguns fruits per l'autoconsum, a ser valorat com una opció rendible juntament amb els conreus majoritaris.** La dècada de 1920, el

◆ Plantació de pomeres cap als anys seixanta a la vall de la Socarrada de Bellaguarda. FOTO: Arxiu Família Vendrell.

**Els Vendrell de
Bellaguarda van ser
pioners i van collir les
primeres pomes el 1961**

conreu de fruita dolça havia començat a créixer arreu de l'Horta de Lleida i de Ponent. El relat històric assenyala que no va ser fins als anys seixanta que la fructicultura es va generalitzar i va començar un procés de tecnificació que amb l'entrada d'Espanya a la Comunitat Econòmica Europea va fer un salt d'escala. Va ser així com, a finals dels cinquanta i principis de la nova dècada, el ressò d'aquest conreu va arribar al secà.

Robert Vendrell, descendent de Bellaguarda, explica que el seu padrí i el seu

pare havien assajat diferents plantacions amb voluntat "que la terra rendís millor". Inquiets per trobar alternatives, a la segona meitat dels anys cinquanta es van iniciar en aquest cultiu

que havien conegut per amistats. **El 1961 van collir les primeres pomes. Juntament amb la gent de cal Ballesté, havien sigut els primers del poble en aventurar-s'hi. La família va acabar tenint la plantada més gran del terme, a les valls de la Socarrada i del Bancal Gran.** Josep Pujol, de Cal Perico, també va posar-s'hi el 1959. El relat té punts de contacte amb el d'altres pagesos que també hi van apostar. Josep M. Duaigües, de Granyena de les Garrigues, recorda que un veí d'hort provinent de Lleida li ho va proposar. Era de Lleida i segons deia, els arbres podrien acostumar-se bé a la terra. Van posar-s'hi a mitjans dels seixanta i una mica menys de deu anys després, ja es van desfer del cultiu. Duaigües i Josep M. Ibern 'Pam', acompanyats per Neus Nogués, repassen la Vall Major de Granyena i les parcel·les que van tenir pomeres. En van ser la majoria, unes endutes per les altres, i per un context propici. Més al nord, al capdamunt de la vall, recollim el testimoni de

◆ Josep Pujol i Roger Pinyol, entre la plantació antiga de pomeres i la nova que han fet recentment, amb l'objectiu de continuar l'explotació familiar.

Joan Piñol, de Juncosa. El seu pare va començar amb els primers bancals a finals dels seixanta, i durant la dècada dels setanta va ampliar la plantació fins a les 8 ha. Les pomeres van continuar produint fins ben entrats els anys noranta. Al mateix municipi, Enric Mateu, de Cal Quico, rememora el magatzem que tenien a casa. Ell era provinent de Bellaguarda, on la seva família ja s'havia sumat al boom uns anys abans. Amb el sogre van habilitar una nau per recollir-hi les caixes dels pagesos del poble i de municipis veïns, pesar-les i preparar-les pels majoristes. Aquest és un cas similar al de casa Salvat de Bellaguarda, amb magatzems a l'entrada del poble que s'omplien ràpidament. **Josep M. Duaigües també relata com a Torrebaesses, tant el seu germà, que hi estava casat, com altres pagesos, també es van aplicar a construir una vintena de pous i a plantar pomeres. A la Granadella, la plantació més ambiciosa va ser la de la finca de la Sénia, on a més de provar poma també van plantar peres. Una de les àrees més bones del municipi s'incorporava aquesta moda creixent. Sense ànims de ser exhaustius, també n'hi va haver a Sarroca, als Torms i a Bovera.**

Les condicions climàtiques i de preus

Com dèiem, el moment semblava adequat per aquella eclosió fructícola inspirada per l'optimisme de la plana. Malgrat que era un territori de secà i que no hi havia cap xarxa de reg, entre els anys seixanta i vuitanta, que és quan es van concentrar la majoria de les plantacions, es va viure un període favorable de pluges. Això convertia les séquies de les valls i els fondos en territoris de gran interès. És allí on es van conrear les principals plantacions del sud garriguenc. **D'altra banda, els preus de la fruita eren bons i el circuit de venda més ràpid i pròxim. La majoria dels pagesos consultats per aquest reportatge indiquen que les pomes es venien a Reus i el Camp de Tarragona. Davant d'un mercat lleidatà més que copat pels fruits de la demarcació, els agricultors van trobar intermediaris a les comarques veïnes que els obrien les portes d'un mercat**

◆

**Durant aquells anys,
es va viure un període
favorable de pluges i no
importava tant el calibre**

nou. Tot i que les fruites no sempre assolien els calibres més alts, el sabor ho compensava. Golden i Starking van ser les dues varietats que van fer fortuna a les terres garriguenques. Els

productors apunten que la primera era la que tenia millors resultats. La Starking, per contra, es tornava més petita i farinosa a mesura l'arbre envellia.

I així va ser fins que, cap als anys vuitanta, tot aquest món va començar a trontollar. D'una

banda, perquè l'aigua es va acabar en alguns dels aquífers més baixos, com Granyena o Torrebesses, i la pluja també va començar a fer figa. En un context d'intensificació agrària i ramadera, els pous ja no proveïen com ho havien fet només uns anys abans i les basses no es podien omplir tan sovint com s'hauria desitjat. A la Sénia de la Granadella, els propietaris havien fet cap als seixanta o principis dels setanta una enorme excavació per poder afavorir els cultius de pera i poma de la vallada. Avui encara es pot veure el testimoni d'aquella bassa amb capacitat per a uns cent milions de litres,

que al cap de pocs anys va quedar inutilitzada. Juntament amb això, també hi havia la demanda del mercat, que exigia millors volums i no atenia a excuses. Des de Juncosa, Enric Mateu recorda com, cada cop més, els compradors els exigien més calibre i descartaven la fruita d'alguns dels pagesos locals perquè no hi arribava. "Que se'n mengin dos", replicaven a Mateu els agricultors, però el cultiu semblava sentenciat. L'edat dels arbres també va portar que, en lloc de renovar-los quan tocava, molts els acabessin bandejant.

L'enginyer agrònom i extècnic del Departament d'Agricultura, Ramaderia i Pesca, Miquel Àngel Solé reflexiona que la situació era "difícil de mantindre". **L'etapa de bonança, "amb fondos de vall que rajaven" va donar pas a un nou cicle sec, fet que sumat a l'exigència sobre la mida del fruit van donar l'estocada al sector. La majoria dels pagesos consultats per a aquest reportatge diuen que els bancals arrencats es van dedicar a l'olivera o l'ametller. A les valls també s'hi va plantar cereal. En altres casos, es va reconduir l'interès per la fruita, cercant arbres amb una collita més primerenca, que arribés abans de l'estiu i evités les temperatures més extremes.** L'exprofessor i exdirector de l'Escola Agrària de les Borges

Golden i Starking van ser les dues varietats que van fer fortuna al sud de les Garrigues

◆ Josep Maria Duaigües i Josep Maria Ibern, de Granyena de les Garrigues, comentant les parcel·les de la Vall Major que van acollir pomeres.

◆ Part de l'enorme bassa que es va construir entre els anys seixanta i els setanta a la finca de la Sénia de la Granadella per regar les pomes i pereres.

Ventura Viladegut subratlla com la poma necessita "molta aigua en moments crítics. **Per aquesta raó creu que van fer fortuna temporalment altres cultius com els cirerers, els albercoquers o les pruneres, que també van tenir la seva presència en diverses de finques de les Garrigues Altes i Històriques. Amb aquests arbres, i cop feta la collita a principis d'estiu, "s'evitava que en el moment de major estrès hídric el fruit estigués a l'arbre" reclamant aigua.** Josep Pujol, de Cal Perico de Bellaguarda ressegueix els diferents enginyers que van crear per poder mantenir el cultiu. Als vuitanta van fer una petita bassa a la finca i havia regat amb mànega les soques que més ho demanaven. En moments de major sequera, també s'havia servit d'una bomba d'aigua per remullar la plantació i d'aigua de la xarxa pública. Fins a l'arribada del reg Garrigues Sud no hi va garantir l'estabilitat. En els magatzems van tenir un futur similar. A partir de finals dels anys vuitanta, el de Cal Quico de Juncosa va començar a servir com a granja, en un moment que també creixia en aquest municipi l'interès pel boví i les explotacions ramaderes. Els de casa Salvat de Bellaguarda es van reconvertir per a l'ús familiar. Els últims anys, amb l'aterratge de Baró i Fills a Bellaguarda, han tornat a acollir maquinària vinculada a les pomes, en un gir simbòlic dels esdeveniments.

La nova plantació

Enric Mateu, de Juncosa, té clar que "amb el reg de goteig com ara, encara hi hauria pomes". Just abans de Sant Marc, el patró de Bellaguarda, l'agricultor Roger Pinyol, que continua el camí de Cal Perico, va plantar una nova hectàrea de poma en una finca veïna d'on fins ara les tenien. Va arrencar la vinya, envellida i símbol d'un cultiu també estès al seu moment per bona part dels municipis, per reforçar l'aposta familiar per aquest fruit que els ha distingit i ja els ha reportat alguns reconeixements, com els premis que organitza JARC en col·laboració amb l'IRTA. Pinyol remet sempre a Josep Pujol, company de la seva mare, i qui el va introduir en la poma. Sense el cultiu en funcionament ni el coneixement sobre com treballar-lo, començar de zero li hauria sigut impossible: "si no fos per ell, potser no m'hi hauria fixat mai". Treballa "en una altura que no hi treballa ningú, lluny de la plana, però encara per sota de la poma de muntanya". Pujol ho va mantenir "perquè sempre ho havia viscut a casa". Ara continua sent un cultiu complementari, però la singularitat de fer-ho a les Garrigues i la difusió a les xarxes socials l'han distingit.

◆

Roger Pinyol: "Si no fos pel Josep Pujol, potser no m'hi hauria fixat mai en les pomes"

EXCAVACIONS
MONTAGUT

EXPERIÈNCIA, DEDICACIÓ I COMPROMÍS

696 963 490 | 696 963 489

montagut@excavacionsmontagut.com

SOMRURALS

P Ò D C A S T

El teu pòdcast del món rural

Podràs trobar un programa nou
cada 15 dies a

www.somgarrigues.cat

 iVoox

 Spotify

 Youtube

 Apple

Grup SomGarrigues

Carrer nou, 2 25400 LES BORGES BLANQUES · 973 14 24 20 · www.somgarrigues.cat

 facebook.com/somgarrigues [@somgarrigues](https://twitter.com/somgarrigues) [@somgarrigues](https://instagram.com/somgarrigues)

Conreem, fem créixer, transformem, cuinem,
servim i **gaudim dels aliments del territori amb...**

 ust
de **Lleida**

gustdelleida.cat

Transformació
Econòmica
de les terres de Lleida, Pinell i Aran

Diputació de Lleida
Patronat de Promoció Econòmica

LLEIDA